

STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH W POWIECIE PIŁSKIM NA LATA 2016 – 2022

Opracowanie :

Fundacja AKME z siedzibą w Bogucinie

Piła 2016

SPIS TREŚCI

	Strona
WYKAZ SKRÓTÓW	4
WSTĘP	5
I. PODSTAWOWE POJĘCIA	6
II. AKTY PRAWNE	14
III. CHARAKTERYSTYKA POWIATU PILSKIEGO	
Podstawowe informacje o powiecie.	15
3.1. Położenie geograficzne.	15
3.2. Demografia ludności. Stan i struktura w przekroju terytorialnym.	20
IV. ANALIZA RYNKU PRACY	22
V. GOSPODARKA POWIATU	27
VI. EKONOMIA SPOŁECZNA W POWIECIE PILSKIM	28
6.1. Sektor ekonomii społecznej.	28
6.2. Diagnoza sektora ekonomii społecznej na terenie Powiatu Pilskiego.	29
6.3. Kontekst strategiczny rozwoju ekonomii społecznej w Powiecie Pilskim.	32
6.4. Główne problemy ekonomii społecznej w Powiecie Pilskim.	32
6.5. Wyzwania strategiczne dla rozwoju ekonomii społecznej w Powiecie Pilskim.	33
6.6. Planowane działania na rzecz rozwoju sektora ekonomii społecznej w Powiecie Pilskim.	34
VII. CELE POLITYKI I POMOCY SPOŁECZNEJ W POWIECIE PILSKIM	45
VIII. CELE STRATEGICZNE I KIERUNKI DZIAŁANIA	53
IX. MONITOROWANIE STRATEGII I WSKAŹNIKI STOPNIA EFEKTYWNOŚCI	63
ZAKOŃCZENIE	66
INSTYTUCJE I PODMIOTY ZAJMUJĄCE SIĘ POMOCĄ SPOŁECZNĄ. NA TERENIE POWIATU PILSKIEGO	67
WYKAZ SZKÓŁ I PLACÓWEK W POWIECIE PILSKIM	72
WYKAZ TABEL	81

WYKAZ SKRÓTÓW

al.	- alias (inaczej, czyli, między innymi),
ZAZ	- Zakład Aktywizacji Zawodowej,
WTZ	- Warsztat Terapii Zajęciowej,
CIS	- Centrum Integracji Społecznej,
KIS	- Klub Integracji Społecznej,
KPRES	- Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej,
RPRES	- Regionalny Program Rozwoju Ekonomii Społecznej,
PES	- Podmioty Ekonomii Społecznej,
OWES	- Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej,
ROPS	- Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej,
PUP	- Powiatowy Urząd Pracy,
PCPR	- Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie
OPS	- Ośrodek Pomocy Społecznej
JST	- Jednostki Samorządu Terytorialnego,
NGO	- organizacje pozarządowe,
WRPO	- Wielkopolski Regionalny Program Operacyjny
OZSP	- Ocena Zasobów Pomocy Społecznej

WSTĘP

Przed samorządem powiatowym oraz instytucjami pomocy społecznej na poziomie lokalnym, stoją do rozwiązywania trwałe problemy społeczne. Pogłębiające się dysproporcje dochodowe rodzin, zjawiska związane ze sferą ubóstwa, niedostatek materialny rodzin, problemy egzystencji osób starszych i samotnych oraz niepełnosprawnych – tworzą powiązany ze sobą konglomerat problemów społecznych, które w najbliższych latach decydować będą o istocie odczuwania jakości życia przez społeczeństwo powiatu pilskiego. Od sposobów i możliwości ich rozwiązywania zależeć będzie funkcjonowanie wspólnoty samorządowej, jaką stanowi powiat. Rozwiązywanie problemów społecznych i integracja jest procesem długofalowym, dlatego celowe jest strategiczne podejście do problematyki polityki społecznej. Opracowanie oraz realizacja powiatowej strategii integracji i rozwiązywania problemów społecznych należy do zadań własnych powiatu. Realizację tego zadania określa art. 19 pkt 1 ustawy o pomocy społecznej, zgodnie z którym: strategia powinna zawierać programy pomocy społecznej, programy wspierania osób niepełnosprawnych, jak również inne programy, które mają na celu integrację osób oraz rodzin z grup szczególnego ryzyka; opracowanie strategii powinno być realizowane po konsultacji z właściwymi terytorialnie gminami.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Pilskim jest dokumentem, który określa priorytety w przyszłych działaniach powiatu w ramach polityki społecznej, pozwala na budowanie skutecznego oraz w miarę spójnego systemu ochrony bezpieczeństwa mieszkańców powiatu pilskiego, nie zapominając o zasadzie pomocniczości (subsydiarności). Zasada subsydiarności wskazana jest w Preambule Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, jest też jedną z podstawowych zasad funkcjonowania Unii Europejskiej. Zakłada ona, że człowiek jako istota społeczna jest odpowiedzialny za siebie oraz gotowy do wspólnego działania w społeczeństwie. Problemy powinny być rozwiązywane i decyzje powinny być podejmowane na możliwie najniższym poziomie. Interwencje nadrzędnych instytucji są podejmowane jedynie wówczas, gdy nie można skutecznie rozwiązać problemu na najniższym poziomie. Strategia ma pomóc w umocowaniu prawnym określonych działań, oraz stanowi istotny składnik w hierarchii dokumentów strategicznych, zaczynając od Strategii Rozwoju Kraju 2020, Strategii Rozwoju Województwa Wielkopolskiego do 2020r., Strategii Rozwoju Społeczno – Gospodarczego Powiatu Pilskiego na lata 2015-2025, a kończąc na strategiach gminnych, zachowując w stosunku do nich pełną komplementarność oraz kompatybilność.

Podstawą Strategii jest wykorzystanie wszystkich istniejących zasobów i środków oraz potencjału ludzkiego. Adresaci, odbiorcy strategii oraz mieszkańcy powiatu powinni mieć możliwość znalezienia się w strefie, która jest pozbawiona zagrożeń. Wymagane jest, aby dla bezpieczeństwa socjalnego stworzyć system zaspokajania potrzeb społecznych, szybko reagujący na zmiany i przystosowany do stale zmieniających się warunków społecznych. Opracowany dokument nie ogranicza się w swych zapisach tylko do zadań realizowanych bezpośrednio przez instytucje samorządowe, proponuje też działania, które stanowią wyzwania dla społeczności lokalnej i organizacji działających w obszarze polityki

społecznej w powiecie pilskim, uzupełniając tym samym „pomoc ku samopomocy”. Niniejsza strategia z pewnością ułatwi również pozyskiwanie funduszy w nowej perspektywie programowania, a także pomoże skoordynować działania różnych instytucji w powiecie. Autorzy strategii liczą, że wypracowana z udziałem szerokiej reprezentacji społecznej strategia, będzie źródłem nowych pomysłów, podstawą budowania szerokiego partnerstwa, a także inspiracją do powstawania nowych organizacji i grup nieformalnych działających w obszarze polityki społecznej.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Pilskim obejmuje 3 obszary działania, należą do nich: dziecko i rodzina, niepełnosprawność, wykluczenie społeczne.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Pilskim ma stanowić podstawę do realizacji względnie trwałych wzorów interwencji społecznych, podejmowanych w celu zmiany bądź poprawy tych stanów rzeczy występujących w obrębie danej społeczności, które oceniane są niekorzystnie. Obowiązek opracowania strategii wynika wprost z art. 19 pkt 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej. Dokument charakteryzuje w szczególności działania publicznych i prawnych instytucji rozwiązujących kwestie społeczne podejmowane dla poprawy warunków zaspokajania potrzeb przez wybrane kategorie osób i rodzin.

Strategia składa się z dwóch elementów. Podzielona jest na elementy teoretyczne i praktyczne. Część wstępna zawiera elementarne informacje dotyczące zasad konstruowania dokumentów. Przetawione w niej zostały aspekty prawne, będące podstawą działania samorządu lokalnego, zasad i wartości, na których opiera się lokalna polityka społeczna oraz najważniejsze informacje dotyczące metodyki pracy nad strategią. Jest tutaj także wskazany związek analizy z innymi dokumentami strategicznymi funkcjonującymi na różnych poziomach administrowania i zarządzania. Druga część zawiera procedury działania w przypadku wystąpienia problemu społecznego.

Niniejszy dokument zawiera opis istniejącej sytuacji w Powiecie Pilskim (diagnoza stanu powiatu) oraz obecnych i przyszłych problemów społecznych. Wskazane są również główne problemy i cele strategiczne, których wybór został poprzedzony rzetelną oceną stanu faktycznego. Strategia skierowana jest do mieszkańców Powiatu Pilskiego, którzy z różnych powodów znajdują się w trudnych okolicznościach i wymagają pomocy w celu odzyskania zdolności do samodzielnego funkcjonowania. Adresatem strategii są zarówno osoby samotne jak i całe rodziny.

I. PODSTAWOWE POJĘCIA

Część teoretyczna zawiera podstawowe pojęcia, jakimi operują instytucje zajmujące się problematyką problemów społecznych.

1.1 Problem

Problemem nazywamy każdą sytuację zadaniową (w życiu codziennym, w pracy zawodowej), w której występuje pewna trudność, pytanie, na które szukamy odpowiedzi.

Wyróżniamy kilka faz rozwiązywania problemu. Po pierwsze musimy dostrzec, że problem istnieje. Następnie musimy dokonać analizy sytuacji problemowej, czyli określić różnice między tym, co wiemy, a tym, co jest pożądane. Dedukcja pomoże nam w poszukiwaniu pomysłu na rozwiązanie trudności. Spośród wielu koncepcji należy wybrać jedno rozwiązanie, a następnie przystąpić do działania rozwiązywania problemu.

1.2. Wartość

Wartość to termin używany do określania tego, co godne uznania i pożądania, cenne i dobre. Człowiek budujący swój system wartości pewne z nich eliminuje (odrzuca jako złe, czyli traktuje je jako „antywartości”), inne pozostawia i hierarchizuje wg przypisywanej im wartości. Wartość jest cechą względną, a to oznacza, że nie zawsze, nie w każdym miejscu, nie przez wszystkich i nie w każdych okolicznościach przypisywana jest przedmiotom podlegającym ocenie. Przedmiotami wartościowania w polityce społecznej są najczęściej stosunki społeczne, stan zaspokajania potrzeb, instytucje społeczne, stosunki między człowiekiem a przyrodą. Polityka społeczna oparta na określonych zasadach, normach i wartościach może być postrzegana jako przewodnik działania państwa i władz samorządowych różnych szczebli w celu:

- kształtowania warunków życia ludności oraz stosunków międzyludzkich a także ogólnych warunków rozwoju,
- harmonizowania i godzenia rozbieżnych interesów różnych grup społecznych oraz tworzenia warunków dla pokoju społecznego między kapitałem a pracą.

Z wartościami wynikają zarówno cele polityki społecznej, jak i zasady. Źródła, z których czerpie wartości polityka społeczna są bardzo różnorodne. Są to m.in. ideologie, doktryny społeczne i gospodarcze, społeczne oczekiwania wyrażone za pośrednictwem różnych kanałów społecznej komunikacji, normy zwyczajowe, poglądy osób znaczących w społeczeństwie. W polityce społecznej odwołującej się do wartości cenionych przez społeczeństwo, ważny jest podział na wartości odczuwane i uznawane. Wartości odczuwane wiążą się głównie ze sferą emocjonalną, zaś uznawane opierają się na przekonaniach, że pewne cechy powinny być odczuwane jako wartość. Niektóre zasady polityki społecznej są tożsame z wartościami.

1.3 Zasady

Zasady, to ogólne doktryny i normy działania, którymi powinny kierować się podmioty polityki społecznej w realizacji podstawowego celu, jakim jest zaspokojenie potrzeb. Zasady, które są najczęściej artykułowane, bądź realizowane w polityce społecznej, a które stają się dla twórców strategii podstawowymi fundamentami budowania społeczności lokalnej, wolnej od zagrożeń i problemów społecznych to:

- Zasada samopomocy-przejawia się w istnieniu i rozwoju pomocy wzajemnej ludzi zmagających się z podobnymi problemami życiowymi oraz z pomocy silniejszych dla słabszych, zazwyczaj w ramach niewielkich, nieformalnych grup.

- Zasada przezorności- oznacza, że bezpieczeństwo socjalne jednostki nie może być tylko efektem świadczeń ze strony społeczeństwa, ale wynikać powinno także z odpowiedzialności człowieka za przyszłość własną i rodziny.
- Zasada solidarności społecznej- najczęściej rozumiana jako przenoszenie konsekwencji, niekiedy utożsamiana z solidaryzmem społecznym, oznaczającym wyższość wspólnych interesów członków społeczeństwa na interesami poszczególnych klas lub wartości.
- Zasada pomocniczości – oznacza przyjęcie określonego porządku, w jakim różne instytucje społeczne dostarczają jednostki wsparcia, gdy samodzielnie nie jest w stanie zaspokoić swoich potrzeb, w pierwszej kolejności, pomoc powinna pochodzić od rodziny, a następnie od społeczności lokalnej, a na końcu od państwa.
- Zasada partycypacji – wyraża się w takiej organizacji życia społecznego, która poszczególnym ludziom zapewnia możliwości pełnej realizacji swoich ról społecznych, natomiast poszczególnym grupom pozwala zająć równoprawne z innymi miejsca w społeczeństwie.
- Zasada samorządności – stanowi realizację takich wartości, jak wolność i podmiotowość człowieka, a wyraża się w takiej organizacji życia społecznego, która jednostkom i grupom gwarantuje prawo do aktywnego udziału w istniejących instytucjach społecznych oraz tworzeniu nowych instytucji w celu skuteczniejszego zaspakajania potrzeb i realizacji interesów.
- Zasada dobra wspólnego – pojawia się w takich działaniach władz publicznych, które uwzględniają korzyści i interesy wszystkich obywateli i polegają na poszukiwaniu kompromisów tam, gdzie interesy są sprzeczne.
- Zasada wielosektorowości – polega na równoczesnym funkcjonowaniu publicznych podmiotów polityki społecznej, organizacji pozarządowych i instytucji rynkowych, które dostarczają środków i usług służących zaspakajaniu potrzeb społeczeństwa.

1.4. Polityka społeczna

Polityką społeczną określamy przyjęty i realizowany przez władzę publiczną i organizacje pozarządowe zespół długotrwałych działań na rzecz zaspokajania potrzeb i rozwiązywania problemów społecznych. Polityka społeczna, jako przewodnik czy też wskazówka działania oparta na zadeklarowanych wartościach i zasadach, określa i wyjaśnia misję, obejmuje możliwości i cele przedsięwzięć organizacyjnych, wymusza odpowiednie zachowania, nakreślając przydział odpowiedzialności i towarzyszącą temu delegację kompetencji na wszystkie poziomy organizacyjne. Z wymienionych powyżej zasad wynikają podstawowe cele, które powinny kształtować politykę społeczną w danym środowisku lokalnym. Są to przede wszystkim:

- Dążenie do poprawy położenia materialnego i wyrównanie szans życiowych grup społeczeństwa ekonomicznie i socjalnie najsłabszym;

- Prowadzenie bieżących działań osłonowych;
- Dostrzeganie zagrożeń społecznych z wyprzedzeniem, równanie do standardów unijnych i międzynarodowych.

W zakres zainteresowań polityki społecznej wchodzi zagadnienia prawne, polityczne, socjologiczne, ekonomiczne w następujących obszarach:

- Polityka demograficzna i polityka rodzinna,
- Polityka edukacyjna,
- Polityka kulturowa,
- Polityka ochrony zdrowia,
- Polityka mieszkaniowa,
- Polityka migracyjna,
- Polityka zatrudniania,
- Polityka pomocy społecznej,
- Polityka ochrony środowiska,
- Polityka prewencji i zwalczania zjawisk patologii.

Mechanizmów powstawania problemów społecznych i kwestii społecznych upatrywać należy w funkcjonowaniu społeczeństwa. Są nimi przede wszystkim:

- Nieporządek społeczeństwa,
- Gwałtowna zmiana społeczna,
- Opóźnienie kulturowe,
- Przemiany gospodarcze wyprzedzające przemiany w sposobie myślenia i działania,
- Złe funkcjonowanie instytucji politycznych czy administracyjnych,
- Niekompetencja polityków czy urzędników państwowych,
- Dominacja grup społecznych, eksploatacja, wyzysk,
- Nierówności społeczne, niesprawiedliwość społeczna,
- Nieprzystosowanie do pełnienia określonych ról społecznych.

1.5. Kwestia społeczna

Polityka społeczna Unii Europejskiej opiera swoje założenia na działaniach związanych z polepszeniem warunków życia pracy i kształcenia, zapewnieniem powszechności prawa do zatrudnienia i wykształcenia, a wreszcie stworzenia systemu zabezpieczenia społecznego. W polityce społecznej terminem „problem społeczny” oznacza się wszelkiego rodzaju dolegliwości, zakłócenia, niedogodności występujące w życiu zbiorowym. Pojęciem silnie uwarunkowanym z polityką społeczną a konkretnie z jej celami i zadaniami jest kwestia społeczna. Jest to bariera w społeczeństwie, uniemożliwiająca jednostce osiągnięcie pełnej satysfakcji, rozwoju i realizacji potrzeb. Założeniami tej teorii są:

- Skala problemów zależy od porządku społecznego.
- Kwestia społeczna wywiera silny negatywny wpływ na całość funkcjonowania społeczeństwa.
- Kwestie społeczne jako problemy stanowią wypaczenie naturalnego stanu rzeczy, dlatego też dąży się do ich zlikwidowania. Należy dążyć do zlikwidowania wszelkich istniejących kwestii jednocześnie, nie zaś każdej w izolacji.
- Likwidacja kwestii społecznych jest zadaniem zbiorowości, nie zaś jednostki, której to szczególnie dotyczy, gdyż jest ona zbyt słaba.
- Kwestia społeczna jest silnie związana z istnieniem różnych interesów.

Kwestia społeczna to często synonim dla problemu społecznego. W węższym znaczeniu terminu kwestia społeczna oznacza konkretny problem o szczególnie wysokim stopniu dolegliwości dla życia i współdziałania członków społeczności. W szerszym znaczeniu termin ten oznacza natomiast sprzeczność pomiędzy zasadami obowiązującymi w danym społeczeństwie, formacji ustrojowej czy nawet cywilizacji z dążeniami jednostek i zbiorowości do godnego życia.

Przyjmuje się, że źródła kwestii społecznych tkwią wewnątrz społeczeństwa, w mechanizmach życia zbiorowego i mogą być - jak każdy problem społeczny ograniczone i rozwiązywane we wszystkich skalach współżycia: od rodziny poprzez środowisko lokalne i zawodowe po skalę ogólnopaństwową czy międzynarodową.

1.6. Wykluczenie społeczne

Funkcjonujące w środowisku lokalnym problemy społeczne prowadzą do wykluczenia społecznego, czyli sytuacji uniemożliwiającej lub znacznie utrudniającej jednostce lub grupie, zgodne z prawem pełnienie ról społecznych, korzystanie z dóbr publicznych i infrastruktury społecznej, gromadzenie zasobów i zdobywanie dochodów w godny sposób. Brak lub ograniczenie możliwości uczestnictwa, wpływania i korzystania z podstawowych instytucji publicznych i rynków, które powinny być dostępne dla wszystkich, a szczególnie dla osób ubogich. Unia Europejska według raportu programu „Povert 3” z 2002 roku uważa, że wykluczenie społeczne to dynamiczny i wielowymiarowy proces polegający na braku

lub na niewystarczającym poziomie uczestnictwa w głównym nurcie społeczeństwa i dostępu do najważniejszych systemów społecznych między innymi rynku pracy, edukacji, opieki medycznej. Wykluczenie społeczne może skutkować zerwaniu więzi rodzinnych, społecznych, utratą poczucia sensu i tożsamości. W tym przypadku utożsamiane z marginesem społecznym i określane jako mało znacząca warstwa społeczna. Środkiem umożliwiającym przeciwdziałanie tej sytuacji jest integracja społeczna oparta na zasadach dialogu, wzajemności i równorzędności. Podejmowane w tym celu działania wspólnotowe służą budowie społeczeństwa opartego na demokratycznym współuczestnictwie, rządach prawa i poszanowaniu różnorodności kulturowej. W społeczeństwie tym obowiązują i są realizowane podstawowe prawa człowieka i obywatela oraz skutecznie wspomaga się jednostki i grupy w realizacji ich celów życiowych. Przygotowując dokument programowy, wskazujący kierunki działań samorządu w kształtowaniu i realizacji lokalnej polityki społecznej, nie można nie wspomnieć o wartości podstawowej. Wartością tą jest zasada wspierania rodziny jako najważniejszej komórki społecznej. Jest ona głównym przesłaniem niniejszego dokumentu, gdyż od wspierania siły rodziny należy rozpoczynać każdy rodzaj oferowanej pomocy.

1.7. Pomoc społeczna

Pomoc społeczna umożliwia przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych tym, którzy nie są w stanie sami ich pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Pomoc społeczna wspiera ich w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka. Kwestie prawne związane z pomocą społeczną reguluje ustawa uchwalona przez Sejm z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej. Zadaniem pomocy społecznej określonej w ustawie jest także zapobieganie trudnym sytuacjom życiowym przez podejmowanie działań zmierzających do usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem. Pomoc społeczną organizują organy administracji rządowej (minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego, wojewodowie) i samorządowej (marszałkowie województw, starostowie na poziomie powiatów oraz wójtowie, burmistrzowie, prezydenci miast) na poziomie gmin. Realizując zadania pomocy społecznej współpracują oni, na zasadzie partnerstwa, z organizacjami społecznymi i pozarządowymi, Kościołem Katolickim, innymi kościołami, związkami wyznaniowymi oraz osobami fizycznymi i prawnymi. Ustawa o pomocy społecznej określa:

- Zadania w zakresie pomocy społecznej,
- Rodzaje świadczeń z pomocy społecznej oraz zasady i tryb ich udzielania,
- Organizacje pomocy społecznej,
- Zasady i tryby postępowania kontrolnego w zakresie pomocy społecznej.

Pomoc społeczna wspiera osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka. Ustawa wymienia również przypadki, w jakich udziela się pomocy

społecznej. Według ustawy o pomocy społecznej udziela się jej osobom i rodzinom, w szczególności z powodu:

- Ubóstwa,
- Sieroctwa,
- Bezdomności,
- Bezrobocia,
- Niepełnosprawności,
- Długotrwałej lub ciężkiej choroby,
- Przemocy w rodzinie,
- Potrzeby ochrony macierzyństwa lub wielodzietności,
- Bezradności w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych,
- Braku umiejętności w przystosowaniu do życia młodzieży opuszczającej placówki opiekuńczo –wychowawcze,
- Trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy,
- Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego,
- Alkoholizmu lub narkomanii,
- Zdarzeń losowych i sytuacji kryzysowej,
- Klęski żywiołowej lub ekologicznej.

1.8. Strategia

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej w zasadach określających budowę strategii podaje: „Nie każdy plan jest strategią. Strategia powinna określać cel, jakim jest rozwiązywanie określonych problemów społecznych, (czyli al. poprawa sytuacji ludzi starych, niepełnosprawnych lub zmiana na lepsze wybranych obszarów życia społecznego /.../ oraz sposób, w jaki można go osiągnąć...)”. Strategią nazywamy zaplanowany i często realizowany w praktyce sposób osiągnięcia jakiegoś wyznaczonego celu.

Strategia niniejsza uwzględnia ewolucję instytucji pomocy społecznej, jej przejście od realizacji funkcji ratowniczej do prewencyjno-usługowej oraz malejącą opiekuńczą rolę państwa na rzecz pomocy samorządowej i organizacji pozarządowych. W nowej roli pomoc społeczna to instytucja oparta na kapitale społecznym lokalnej społeczności, uwzględniająca nową rolę świadczeniobiorców – od postawy biernej do aktywnej partycypacji w procesie

pomocy. W głównych założeniach metodycznych Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Pilskim składa się z:

- Diagnozy aktualnego stanu pomocy społecznej w powiecie,
- Prognozy potrzeb społecznych społeczności lokalnej,
- Celu strategicznego ogólnego i celów szczegółowych (operacyjnych),
- Metod realizacji celów,
- Harmonogramu
- Przedstawienia całościowej wizji polityki społecznej w perspektywie czasowej do 2022 roku.

W poniższej strategii zostały uwzględnione wszystkie 4 zasady.

Ponadto strategia zgodna jest z zasadami polityki społecznej, do których należą:

1. Zasada pomocniczości – najpierw radzisz sobie sam, potem liczysz na pomoc rodziny, następnie społeczności lokalnej (organizacje pozarządowe, samorząd), a na końcu państwa. Państwo pojawia się dopiero wtedy, gdy działania na „niższych szczeblach” okazały się niewystarczające.

2. Zasada efektów odłożonych w czasie –al. zmiana nauczania przynosi efekty, kiedy nowe pokolenie, inaczej wykształcone, zastępuje poprzedników. Zapowiedź zmian organizacyjnych czy prawnych z reguły powoduje wzrost oczekiwań. „Odkładany w czasie” efekt zmian często wywołuje rozgoryczenie, niepokój, pretensje, odruchy protestu, buntu.

3. Zasada szerokiego zasięgu skutków, inaczej zasada promieniowania efektów – działania podejmowane w obrębie któregoś z obszarów polityki społecznej, czy któregoś z jej podmiotów obejmują swoim wpływem również ich szersze lub węższe „obrzeża”. Na przykład, jeżeli pomoc społeczna skutecznie pomogła sąsiadom, to wzrasta poczucie bezpieczeństwa wśród współmieszkańców.

4. Zasada akceptacji społecznej – jeżeli działania władz budzą pozytywne emocje społeczne (al. organizowanie wakacji dla dzieci czy rozgrywek sportowych), efekt jest szybki. Jeśli natomiast władza lokalna musi zabiegać o akceptację swoich zamiarów, wówczas należy przygotować plan, który powinien zawierać: wyjaśnienie celu podjętego działania, jawność wszelkich poczynań, poparcie uznanych w środowisku autorytetów, akcję informacyjną poprzedzającą decyzje, zaangażowanie do realizacji celu jak największej liczby osób i instytucji, obserwowanie, wskazywanie i podkreślanie pierwszych sukcesów i wspólne ich świętowanie, ujawnianie trudności i ewentualnych niepowodzeń.

5. Zasada kontroli społecznej

Kontrola społeczna to zespół czynników kształtujących zachowanie jednostki w sposób społecznie pożądany. Każda zbiorowość lokalna rozwija własny system wartości, miar, ocen, nakazów i zakazów, według których ocenia podejmowane działania. Kontrola społeczna jest kwintesencją obywatelskości. Stąd postulat budowania przez obywateli ciał czy też organizacji kontrolnych, monitorujących.

6. Zasada aktywności, zaangażowania społecznego – polega na włączaniu w lokalne życie społeczne jak największej grupy mieszkańców, przykładem są al. organizacje pozarządowe, skupiające rodziców dzieci niepełnosprawnych, ale także towarzystwa regionalne.

7. Zasada kompleksowości i sprzężenia zwrotnego – zmiany dokonane w jednym obszarze życia zawsze powodują zmiany w innych jego dziedzinach, al. taki ciąg skutków: brak wykształcenia – brak pracy – brak dochodu – zasiłek – utrata poczucia wartości – niechęć do otoczenia – obniżenie poziomu życia, konflikty z rodziną – przestępczość, alkoholizm. Takie „ciągi” zdarzeń to częste schematy biografii klientów pomocy społecznej.

8. Zasada pozornego altruizmu to pomoc tzw. osobom wykluczonym w interesie osób niewykluczonych. Wprowadzając działania społeczne na rzecz grupy wykluczonej bądź zagrożonej wykluczeniem społecznym, argumentujemy je dobrem powszechnym. Należy pamiętać, iż nowe działania, które są wprowadzone, muszą być dobre dla ogółu społeczeństwa. Pomagając ludziom starszym bądź niepełnosprawnym nie można zapominać o reszcie mieszkańców. Ich potrzeby też są ważne. Nie można lekceważyć żadnej ze stron.

II. AKTY PRAWNE

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych ma stanowić podstawę do realizacji względnie trwałych wzorów interwencji społecznych, podejmowanych w celu zmiany bądź poprawy tych stanów rzeczy występujących w obrębie danej społeczności, które oceniane są niekorzystnie. Dokument charakteryzuje w szczególności działania publicznych i prawnych instytucji rozwiązujących kwestie społeczne podejmowane dla poprawy warunków zaspokojenia potrzeb przez wybrane kategorie osób i rodzin.

Obowiązek opracowania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych wynika wprost z art. 19 ust. 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej. Różnorodność problemów społecznych występująca w powiecie powoduje konieczność wzięcia pod uwagę, także innych aktów prawnych, które mają istotny wpływ na konstrukcję dokumentu i rozwiązywanie zadań społecznych w przyszłości. Są to al.:

- 1) ustawa z dnia 12 marca 2004r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2015r., poz. 163, z późn. zm.),
- 2) ustawa z dnia 9 czerwca 2011r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2015r., poz. 332, z późn. zm.),

- 3) ustawa z dnia 27 sierpnia 1997r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2011r. Nr 127, poz. 721, z późn. zm.),
- 4) ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. Nr 180, poz. 1493 z późn. zm.),
- 5) ustawa z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz. U. z 2014r., poz. 382, z późn. zm.),
- 6) ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz. U. z 2011r., Nr 43, poz. 225, z późn. zm.),
- 7) ustawa z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych (Dz. U. Nr 94, poz. 651, z późn. zm.),
- 8) ustawa z dnia 19 sierpnia 1994r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz. U. z 2011r., Nr 231, poz. 1375, z późn. zm.),
- 9) ustawa z dnia 5 czerwca 1998r o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 2015r., poz. 1445, z późn. zm.),
- 10) ustawa z dnia 27 sierpnia 2009r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2013r., poz. 885, z późn. zm.);
- 11) ustawa z dnia 21 listopada 2008r. o pracownikach samorządowych (Dz. U. z 2014r., poz. 1202, z późn. zm.).

III. CHARAKTERYSTYKA POWIATU

- Podstawowe informacje o powiecie.

3.1. Położenie geograficzne.

Powiat pilski usytuowany jest w północno- zachodniej Polsce, na terenie północnej części województwa wielkopolskiego. Powiat znajduje się w bezpośredniej strefie wpływów trzech dużych ośrodków miejskich: Poznania-stolicy województwa, Bydgoszczy oraz Gorzowa Wielkopolskiego czy Szczecina. Ośrodki te są zlokalizowane w odległości około 90 - 170 km od terenu powiatu. Dzięki istniejącej sieci połączeń drogowych (autobusowych i samochodowych) oraz kolejowych, dostępność komunikacyjna do pobliskich – ościennych ośrodków wielkomiejskich jest dla mieszkańców powiatu zadowalająca. Przez powiat pilski przebiega droga krajowa nr 10 i droga krajowa nr 11 oraz linia kolejowa. Sieć komunikacyjna w Powiecie Pilskim to w sumie 1120 kilometrów dróg gminnych, powiatowych, wojewódzkich i krajowych. Powiat zajmuje powierzchnię 1268 km² i liczy 138 tys. mieszkańców.

W skład Powiatu Pilskiego wchodzi 9 gmin: Piła, Szydłowo, Ujście, Kaczory, Miasteczko Krajeńskie, Wysoka, Białośliwie, Łobzenica, Wyrzysk. Cztery gminy to gminy miejsko- wiejskie: Łobzenica, Ujście, Wyrzysk, Wysoka. Cztery gminy wiejskie: Białośliwie, Kaczory, Miasteczko Krajeńskie, Szydłowo oraz Miasto Piła.

Mapa Powiatu Pilskiego z podziałem na gminy

Gmina Białośliwie to 75,68 km² powierzchni, zajmowanej przez 4957 mieszkańców. Tereny rolne to 74%, a lasy 11% powierzchni gminy. Liczba sołectw w gminie to 9. Herb posiada pole tarczowe dwudzielne. Na polu żółtym widnieje gałązka drzewa śliwowego (3 zielone liście i 2 białe śliwy). Białe owoce drzewa śliwowego symbolicznie odzwierciedlają nazwę wsi – Białośliwie. Żółte pole tarczowe (kolor dojrzewających zbóż) wraz z gałązką drzewa owocowego wskazuje, że gmina jest regionem rolno-sadowniczym.

Herb Gminy Białośliwie

Gmina Kaczory jest gminą wiejską o powierzchni 150 km², z czego użytki rolne zajmują 61% powierzchni, a leśne 29%. W jej skład wchodzi 12 sołectw, które zamieszkuje 7850 ludzi. Gmina położona jest w malowniczym pasie nadnoteckich ziem.

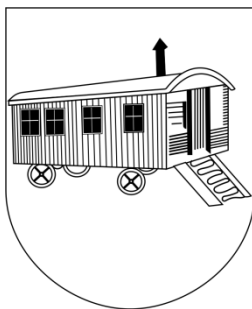
Herb Gminy Kaczory

Gmina i Miasto Łobzenica to obszar położony w północno- wschodniej części Powiatu Pilskiego. Zajmuje 190,68 km², zaś obszar rolne to 70% powierzchni, a lasy zajmują 19%. Gmina składa się z 21 sołectw, które zamieszkuje 9751 mieszkańców. Symbolika herbu nawiązuje do legendy o trzech braciach i ich polowaniu na odyńca.

Herb Gminy Łobzenica

Gmina Miasteczko Krajeńskie położona jest na południowy- wschód od Piły. Swą powierzchnią zajmuje 70,72 km². Użytki rolne to aż 63% powierzchni gminy, a leśne to 26%. Gminę zamieszkuje 3247 mieszkańców w 8 sołectwach. Na miejscowym cmentarzu znajduje się grób bohatera narodowego – Michała Drzymały.

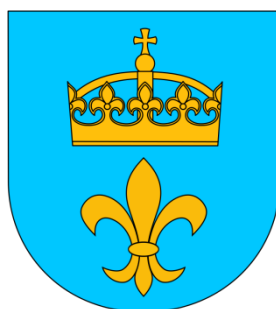
Herb Miasteczko Krajeńskie

Pila – miasto w północno-zachodniej Polsce, w województwie wielkopolskim, siedziba powiatu pilskiego. Położone na pograniczu Pojezierza Wałeckiego i Pojezierza Krajeńskiego, nad Gwdą, około 11 km powyżej jej ujścia do Noteci. Liczy 74 333 mieszkańców, co daje jej 51 pozycję w kraju i 4 w województwie wielkopolskim. Swą powierzchnią zajmuje 102,68 km².

Herb Miasta Pily

Gmina Szydłowo leży w północno- zachodniej części Powiatu Pilskiego. Powierzchnia gminy wynosi 267 km², którą zamieszkuje 8704 mieszkańców. Z czego użytki rolne zajmują 57% powierzchni, a leśne 39%. Swym obszarem gmina obejmuje 18 wsi sołeckich.

Herb Gminy Szydłowo

Gmina i Miasto Ujście leży w południowo- zachodniej części Powiatu Pilskiego. Powierzchnia gminy wynosi 126,12 km², którą zamieszkuje 8079 mieszkańców. Z czego użytki rolne zajmują 61% powierzchni, a leśne 29%. Swoim obszarem gmina obejmuje 8 sołectw.

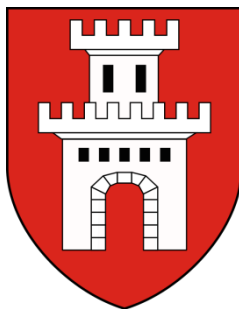
Herb Gminy i Miasta Ujście

Gminę Wyrzysk zamieszkuje 14132 mieszkańców na powierzchni 159 km². Tereny rolne to 73% powierzchni gminy, a tereny leśne to 12% powierzchni. Liczba sołectw w gminie wynosi 19. Gmina Wyrzysk to region o pięknych zabytkach architektury, ciekawej historii oraz unikalnych walorach przyrodniczych i krajobrazowych. Jest to rejon atrakcyjny pod względem gospodarczym i inwestycyjnym. Ogromną zaletą jest jej położenie, bliskość dużych miast i droga krajowa.

Herb Gminy Wyrzysk

Gmina i Miasto Wysoka położona jest w obszarze Wysoczyzny Krajeńskiej, na północnych krańcach województwa wielkopolskiego. Zajmuje ona 123,04 km², a użytki stanowią tutaj aż 73%, lasy zaś tylko 13%. W 11 sołectwach zamieszkuje 6787 mieszkańców. Pod względem gospodarczym gmina ma typowo rolniczy charakter. Znajduje się tutaj 450 gospodarstw rolnych, o średniej powierzchni 17 ha.

Herb Gminy Wysoka

3.2. Demografia ludności. Stan i struktura w przekroju terytorialnym.

Ludność powiatu liczy 137840 osób (stan z dnia 31 grudnia 2014 roku). Gęstość zaludnienia jest zbliżona do poziomu, jaki jest w województwie. W Powiecie Pilskim wynosi 108,6 osób na km², w Wielkopolsce – 112 osób na km², a w Polsce 123 osoby na km².

Tabela 1. Liczba ludności w Powiecie Pilskim (stan z dnia 31 grudnia 2014 roku)

	OGÓLEM		KOBIECY		MĘŻCZYŹNI	
	Osób	%	Osób	%	Osób	%
OGÓLEM	137840	100	70334	51	67506	49
MIASTO	89018	64	46142	33,5	42876	31,1
WIEŚ	48822	36	24192	17,5	24630	17,9

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, dane z dnia 31 grudnia 2014r.

Liczba kobiet w powiecie wynosi 70334, co w stosunku do ogółu ludności powiatu stanowi 51%, natomiast liczba mężczyzn wynosząca 67506 odpowiada 49% ogółu ludności.

Tabela 2. Ludność Powiatu Pilskiego z podziałem na gminy stan na dzień 31. XII. 2014r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	OGÓLEM	MĘŻCZYŻNI	KOBIEТЫ	MIASTO			WIEŚ		
				RAZEM	MĘŻCZYŻNI	KOBIEТЫ	RAZEM	MĘŻCZYŻNI	KOBIEТЫ
POWIAT PILSKI	137840	67506	70334	89018	42876	46142	48822	24630	24192
MIASTO PIŁA	74333	35671	38662	74333	35671	38662	-	-	-
GMINA BIAŁOŚLIWIE	4957	2477	2480	-	-	-	4957	2477	2480
GMINA KACZORY	7850	3885	3965	-	-	-	7850	3885	3965
GMINA ŁOBŻENICA	9751	5008	4743	2997	1507	1490	6754	3501	3253
GMINA MIASTECZKO KRAJEŃSKIE	3247	1630	1617	-	-	-	3247	1630	1617
GMINA SZYDŁOWO	8704	4400	4304	-	-	-	8704	4400	4304
GMINA UJŚCIE	8079	4097	3982	3802	1867	1935	4277	2230	2047
GMINA WYRZYSK	14132	6908	7224	5179	2514	2665	8953	4394	4559
GMINA WYSOKA	6787	3430	3357	2707	1317	1390	4080	2113	1967

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, dane z dnia 31 grudnia 2014r.

Stan ludności według wieku obrazujący możliwości bieżącej oraz perspektywicznej aktywności zawodowej społeczeństwa na 31 grudnia 2014 roku (Główny Urząd Statystyczny) charakteryzował się następującymi danymi liczbowymi:

1. W Polsce

- Osoby w wieku przedprodukcyjnym (poniżej 18 roku życia) 6942996
- Osoby w wieku produkcyjnym 24230162
- Osoby w wieku poprodukcyjnym (powyżej 60 lat kobiety i 65 lat mężczyźni) 7305444

2. W województwie Wielkopolskim

- osoby w wieku przedprodukcyjnym (poniżej 18 roku życia) 667176
- osoby w wieku produkcyjnym 2192150
- osoby w wieku poprodukcyjnym (powyżej 60 lat kobiety i 65 lat mężczyźni) 613247

3. W Powiecie Pilskim

- osoby w wieku przedprodukcyjnym (poniżej 18 roku życia) 26546
- osoby w wieku produkcyjnym 88488
- osoby w wieku poprodukcyjnym (powyżej 60 lat kobiety i 65 lat mężczyźni) 23009

IV. ANALIZA RYNKU PRACY

Bezrobocie jest zjawiskiem społecznym polegającym na tym, że część ludzi zdolnych do pracy i deklarujących chęć jej podjęcia nie znajduje faktycznego zatrudnienia z różnych powodów. W ujęciu mikroekonomii bezrobocie jest postrzegane jako sytuacja utraty pracy przez osobę na skutek niedostatecznych umiejętności bądź kwalifikacji, które umożliwiłyby utrzymanie pracy lub zdobycie nowej. W ujęciu makroekonomicznym bezrobocie rozpatrujemy jako sytuację, w której liczba osób pozostających bez pracy jest spora i dotyczy pewnego obszaru geograficznego, co może wpływać na kondycję całej gospodarki. Bezrobocie w Polsce w 2013 roku według szacunków Polskiego Stowarzyszenia Zarządzania Kadrami średnio wyniosło ok. 13,6 procent.

Funkcjonujący na terenie Powiatu Pilskiego Powiatowy Urząd Pracy w Pile realizuje zadania w oparciu o przyznany plan finansowy ujęty w budżecie Powiatu i określony na każdy rok budżetowy. W ramach posiadanych środków realizowane są wydatki z tytułu

wynagrodzenia pracowników i pochodne, oraz wydatki bieżące - zadania własne i zadania realizowane w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS), oraz składki na ubezpieczenia zdrowotne dla osób bezrobotnych bez prawa do zasiłku-zadania zlecone (PUP w Pile). Z analizy rynku pracy z 31 grudnia 2014 roku wynika, że liczba osób bezrobotnych zarejestrowanych wynosiła 5.360 osób. W liczbie tej znajduje się 2.776 osób bezrobotnych zamieszkałych w Pile oraz 2.584 bezrobotnych mieszkańców gmin należących do Powiatu Pilskiego.

Tabela 3. Liczba osób bezrobotnych w Powiecie Pilskim stan w grudniu 2014 rok.

LICZBA OSÓB BEZROBOTNYCH W POWIECIE PILSKIM		
OGÓŁEM	KOBIETY	MEŹCZYŹNI
5360	2895	2465

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z PUP w Pile.

Ogólna liczba zarejestrowanych bezrobotnych w grudniu 2014 r. była mniejsza o 1435 osób w stosunku do stanu z grudnia 2013 roku. Charakterystyczną cechą bezrobocia w powiecie jest przewaga bezrobotnych kobiet (54%). Stopa bezrobocia w powiecie w minionych dwóch latach przedstawia poniższa tabela.

Tabela nr 4. Stopa bezrobocia w latach 2013-2014.

JENOSTKA	BEZROBOTNI ZAREJESTROWANI W TYSIĄCACH	STOPA BEZROBOCIA
2013 ROK		
POLSKA	2157,9	13,4%
WOJEWÓDZTWO WIELKOPOLSKIE	207,2	9,6%
POWIAT PILSKI	26,1	12,6%
2014 ROK		
POLSKA	1825,2	11,5%
WOJEWÓDZTWO WIELKOPOLSKIE	142,4	7,8%
POWIAT PILSKI	14,5	10,2%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS i PUP w Pile.

* Dane podane przez GUS na koniec grudnia 2014r.

W podregionie Pilskim według Głównego Urzędu Statystycznego w Poznaniu w 2014 roku stopa bezrobocia wynosiła 12,6%. Ponad połowa bezrobotnych w naszym regionie to osoby bez wykształcenia średniego. Prawo do zasiłku posiada tylko 14,8%. W porównaniu do 2013 roku żadna z gmin nie odnotowała wzrostu bezrobocia.

Tabela nr 5 Spadek rejestracji bezrobotnych w PUP w Pile w okresie 2013 i 2014 roku.

	Styczeń-grudzień		Spadek %
	2013r.	2014r.	
Rejestracja po raz pierwszy	2.188	1.722	27,06
Rejestracja po raz kolejny	9.671	8.464	14,26
Razem	11.859	10.186	16,43

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z PUP w Pile.

Spadek bezrobocia w liczbach ogólnych na przestrzeni 2013 i 2014 roku wystąpił we wszystkich gminach należących do Powiatu Pilskiego, najwięcej w gminie Ujście (25%) i Szydłowo (23%), a najmniej gminie Wysoka (3%).

Z danych grudnia 2014 roku wynika, że w naszym powiecie liczba osób pozostających bez pracy powyżej 24 miesięcy jest na tym samym poziomie, co w roku poprzednim. Nieco wzrosła liczba osób bezrobotnych w wieku 60 lat i więcej (7,4%). O około 41% zmalała liczba osób zarejestrowanych w Urzędzie Pracy ze stażem pracy między 10 a 20 lat.

Powyższa analiza zawiera porównanie danych z IV kwartału roku 2014 do roku 2013.

W 2014 roku, podobnie jak w roku 2013, utrzymywała się znaczna rotacja osób bezrobotnych, wyrażająca się stosunkowo wysokim napływem i odpływem z bezrobocia. W tym samym okresie wyłączono z ewidencji bezrobotnych 11.621 osób – odpływ z bezrobocia był wyższy od napływu o 1.435 osób, tj. o 14,1%. Porównując z analogicznym okresem 2013 roku, napływ do bezrobocia był niższy o 1.583 osoby, tj. o 13,5%, również odpływ zmniejszył się o 804 osoby, tj. o 6,5%.

Osoba po utracie pracy musi zmierzyć się z nową sytuacją w swoim życiu. Ważne jest, aby uczynić wszystko, by osoba ta traktowała ten stan, jako przejściowy i maksymalnie dobrze go wykorzystywała. Bezrobotny przechodzi kilka faz dostosowujących go do nowej sytuacji w życiu, liczy się, aby w żadnej z nich nie został na dłużej. Eliminujemy w nim poczucie beznadziejności i dążenie do izolacji społecznej. Bezrobocie powoduje obniżenie poziomu życia spowodowane zmianą statusu materialnego. Może to doprowadzić do uzależnienia się od pomocy społecznej i świadczeń materialnych od państwa i instytucji charytatywnych (świadczenia z GOPS, PUP, MGOPS, dary i paczki z kościoła, PCK, ubezpieczenia opłacane przez państwo). Wyłączenie z aktywności zawodowej jest jednym z głównych powodów wykluczenia społecznego. Powiatowy Urząd Pracy w Pile proponuje

różne formy aktywizacji zawodowej zapobiegające wykluczeniu społecznemu w naszym powiecie.

W 2014 roku na aktywizację osób bezrobotnych Powiat Pilski dysponował środkami w łącznej kwocie 12.820,3 tys. zł (łącznie z kosztami pośrednimi dot. zarządzania 2 projektów konkursowych w wysokości 129,5 tys. zł), z tego:

- środkami otrzymanymi wg algorytmu na realizację programów rynkowych z Funduszu Pracy – 2.668,0 tys. zł, zwiększonymi o środki w wysokości 60,0 tys. zł przesunięte z limitu na inne fakultatywne zadania – 2.728,0 tys. zł,
- środkami otrzymanymi według algorytmu na realizację projektu systemowego „Mój wybór – moja przyszłość” – 6.485,3 tys. zł,
- środkami na realizację projektów konkursowych współfinansowanych z Europejskiego Funduszu Społecznego - 881,2 tys. zł, z tego na:
  - projekt „Od warsztatu do etatu” – 104,7 tys. zł,
  - projekt „Wracamy do pracy” – 102,4 tys. zł (w tym: 16,2 tys. zł koszty pośrednie),
  - projekt „Zostań swoim szefem” – 674,1 tys. zł (w tym: 113,3 tys. zł koszty pośrednie),
- środkami z rezerwy Ministra Pracy i Polityki Społecznej – 2.725,8 tys. zł na realizację:
  - programu dla osób w szczególnej sytuacji na rynku pracy (I wniosek) – 696,5 tys. zł,
  - programu dla osób w szczególnej sytuacji na rynku pracy (II wniosek) - 1.203,3 tys. zł (po zwiększeniu o środki przesunięte z programu dla osób do 30 roku życia, dokonany za zgodą marszałka Województwa Wielkopolskiego),
  - programu wspierania tworzenia i przystępowania do spółdzielni socjalnych – 106,2 tys. zł,
  - programu dla osób do 30 roku życia – 242,7 tys. zł (po zmniejszeniu o środki przesunięte na program dla osób w szczególnej sytuacji na rynku pracy, dokonany za zgodą marszałka Województwa Wielkopolskiego),
  - programu dla osób bezrobotnych w wieku 30-50 lat – 300,0 tys. zł,
  - programu dla bezrobotnych w regionach wysokiego bezrobocia – 177,1 tys. zł.

Środki na aktywizację zawodową osób bezrobotnych w 2014 roku były o 1.126,5 tys. zł (o 9,6%) wyższe od dysponowanych w roku 2013.

Tabela nr 6 Wysokość zasiłków dla bezrobotnych, stan na dzień 1 września 2015r.

RODZAJ	KWOTA BRUTTO
Zasiłek dla bezrobotnych podstawowy	100%
W okresie pierwszych trzech miesięcy	831,10 złotych
W okresie kolejnych miesięcy posiadania prawa do zasiłku	652,60 złotych
Zasiłek dla bezrobotnych obniżony	80%
W okresie pierwszych trzech miesięcy	664,90 złotych
W okresie kolejnych miesięcy posiadania prawa do zasiłku	522,10 złotych
Zasiłek dla bezrobotnych podwyższony	120%
W okresie pierwszych trzech miesięcy	997,40 złotych
W okresie kolejnych miesięcy posiadania prawa do zasiłku	783,20 złotych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej.

Tabela nr 7. Wysokość stypendiów dla bezrobotnych. Stan na 01.09.2015r. Opracowano w Wydziale Funduszu Pracy Departamentu Funduszy Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej.

RODZAJ	KWOTA BRUTTO
Szkolenie	120% zasiłku 997,40 zł.
Roboty publiczne	2.274,38 zł.
Prace społeczne użyteczne	8,10 zł/godz.
Stáže	120% zasiłku 997,40 zł.
Przygotowanie zawodowe dorosłych	120% zasiłku 988,40 zł.
Zwrot kosztów na osobę zależną	50% zasiłku 415,55 zł.
Dotacje na działalność gospodarczą	1. Działalność samodzielna 600% przeciętnego wynagrodzenia 23.129,28 zł.
	2. W ramach tworzonej spółdzielni socjalnej 400% przeciętnego wynagrodzenia 15.419,52 zł.
	3. Przystąpienie do istniejącej spółdzielni socjalnej 300% przeciętnego wynagrodzenia 11.564,64 zł.
Koszt studiów podyplomowych	20% zasiłku 166,30 zł.
Stypendium kontynuacji nauki	100% zasiłku 831,10 zł.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych wydziału Funduszu Pracy Departamentu Funduszy Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej.

Spośród osób zarejestrowanych w okresie od stycznia do grudnia 2014 r. po raz pierwszy zarejestrowały się 1.722 osoby, tj. 16,9%, natomiast po raz kolejny 8.464 osoby, tj. 83,1%. Porównując z 2013 rokiem, udział osób rejestrujących się po raz pierwszy w ogólnej liczbie nowo zarejestrowanych spadł o 1,7 punktu procentowego, natomiast udział kolejnych rejestracji zwiększył się o 1,7 punktu procentowego.

Na koniec grudnia 2014 r. w Powiatowym Urzędzie Pracy zarejestrowanych było 667 osób niepełnosprawnych, w tym 584 jako osoby bezrobotne i 83 jako osoby poszukujące pracy. W Powiecie Pilskim liczba bezrobotnych osób niepełnosprawnych stanowiła 10,9% ogółu

bezrobotnych, w województwie wielkopolskim – 7,3%, a w kraju – 6,0%. W porównaniu z końcem grudnia 2013 r. zanotowano spadek liczby bezrobotnych osób niepełnosprawnych o 27, tj. o 4,4%. Liczba osób niepełnosprawnych poszukujących pracy zmniejszyła się o 15 osób, tj. o 15,3%. Udział kobiet wśród bezrobotnych osób niepełnosprawnych wyniósł 48,3%, natomiast wśród niepełnosprawnych poszukujących pracy 32,5%. Większość zarejestrowanych niepełnosprawnych osób bezrobotnych nie posiadała wykształcenia średniego – 42,1% osób z tej grupy wykształconych było na poziomie zasadniczej szkoły zawodowej, a na poziomie gimnazjum i poniżej – 28,8%. Ponad połowa osób z tej grupy (69,9%) była w wieku powyżej 45 lat.

V. GOSPODARKA POWIATU

Okolo 60 % jego powierzchni to użytki rolne. Na terenie powiatu znajduje się także ponad 37 tys. hektarów różnego rodzaju lasów. Powiat Pilski ma charakter typowo rolniczy. Użytki rolne zajmują ponad 75 tys. ha, co stanowi około 60% całości obszaru. Dominują gospodarstwa indywidualne, choć funkcjonują jeszcze nieliczne rolnicze spółdzielnie produkcyjne. Ważne miejsce w gospodarce zajmuje także leśnictwo. Pozyskiwana w miejscowych lasach tarcica stanowi ważny surowiec wykorzystywany w przemyśle meblarskim, papierniczym, a runo leśne (jagody, grzyby) są przedmiotem eksportu. Natomiast samo miasto Piła stanowi wyraźne centrum przemysłowe powiatu i pełni wiele funkcji gospodarczych, społecznych, kulturalnych i usługowych, które nadają mu charakter i funkcję stolicy subregionu północnej Wielkopolski.

VI. EKONOMIA SPOŁECZNA W POWIECIE PILSKIM

6.1. Sektor ekonomii społecznej

Sektor ekonomii społecznej składa się z trzech segmentów:

1. Podmioty o charakterze integracyjnym, które w związku z realizowanymi przez siebie zadaniami mają umożliwić reintegrację społeczną i zawodową osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, tj. Zakłady Aktywności Zawodowej, Warsztaty Terapii Zajęciowej, Centra Integracji Społecznej, Kluby Integracji Społecznej. Formy te nie będą w żadnym przypadku przedsiębiorstwami społecznymi, ale mogą przygotowywać do prowadzenia lub pracy w przedsiębiorstwie społecznym lub być prowadzone jako usługa na rzecz społeczności lokalnej przez przedsiębiorstwa społeczne.
2. Podmioty o charakterze pożytku publicznego, które prowadzą działalność ekonomiczną, zatrudniają pracowników, choć ich działanie nie jest oparte na ryzyku ekonomicznym. Są to organizacje pozarządowe prowadzące działalność odpłatną i nieodpłatną pożytku publicznego; podmioty te mogą stać się przedsiębiorstwami społecznymi o ile podejmą działalność gospodarczą w określonym zakresie, podejmując również zobowiązania statutowe odnośnie do dystrybucji zysku.
3. Podmioty o charakterze rynkowym, które jednak tworzone były w związku z realizacją celu społecznego, bądź, dla których leżący we wspólnym interesie cel społeczny jest racją bytu działalności komercyjnej. Grupę tę można podzielić na trzy podgrupy:
  - podmioty pożytku publicznego prowadzące działalność gospodarczą, z której zyski wspierają realizację celów statutowych,
  - spółdzielnie, których celem jest zatrudnienie,
  - pozostałe spółdzielnie o charakterze konsumenckim i wzajemnościowym.

Powyższa definicja sektora ekonomii społecznej została zaczerpnięta na podstawie Regionalnego Planu Rozwoju Ekonomii Społecznej w Województwie Wielkopolskim na lata 2013-2020 (s.7-8).

Sektor ekonomii społecznej to zbiór instytucji, których celem jest rozwiązywanie problemów społecznych poprzez:

1. Zapewnienie usług o charakterze integracyjnym i aktywizacyjnym dla osób wykluczonych społecznie/osób zagrożonych wykluczeniem społecznym (dotyczy przede wszystkim ZAZ, WTZ, CIS i KIS),

2. Stworzenie relatywnie trwałych miejsc pracy dla tych osób (spółdzielnie socjalne),
3. Zapewnienie usług pożytku publicznego dla społeczności lokalnej (podmioty o charakterze pożytku publicznego).

6.2. Diagnoza sektora ekonomii społecznej na terenie Powiatu Pilskiego.

- Warsztaty Terapii Zajęciowej

Na terenie Powiatu Pilskiego funkcjonuje sześć Warsztatów Terapii Zajęciowej

Tabela nr 8. WARSZTATY TERAPII ZAJĘCIOWEJ W POWIECIE PILSKIM

WARSZTATY TERAPII ZAJĘCIOWEJ W POWIECIE PILSKIM			
LP	NAZWA	ADRES	LICZBA UCZESTNIKÓW
1.	Warsztat Terapii Zajęciowej prowadzony przez Caritas przy Parafii św. Stanisława Kostki w Pile	Browarna 13 64-920 Piła	25
2.	Warsztat Terapii Zajęciowej prowadzony przez Dom Pomocy Społecznej w Rzadkowie	Rzadkowo 79 64-810 Kaczory	35
3.	Warsztat Terapii Zajęciowej prowadzony przez Polskie Stowarzyszenie Na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym w Pile	Motylewska 24 64-920 Piła	40
4.	Warsztat Terapii Zajęciowej w Liszkowie prowadzony przez Miejsko – Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Łobżenicy	Liszkowo 60 89-310 Łobżenica	30
5.	Warsztat Terapii Zajęciowej przy parafii św. Mikołaja w Ujściu	ul. Pl. Wiosny Ludów 1 64-850 Ujście	30
6.	Warsztat Terapii Zajęciowej w Leżenicy prowadzony przez Centrum Charytatywno – Opiekuńcze im. M. Bożej z Lourdes w Pile	Leżenica 39 64-930 Szydłowo	25

- Zakłady Aktywności Zawodowej

Na terenie Powiatu Pilskiego funkcjonuje Zakład Aktywności Zawodowej w Pile.

Tabela nr 9 Zakłady Aktywności Zawodowej w Powiecie Pilskim

ZAKŁADY AKTYWNOŚCI ZAWODOWEJ W POWIECIE PILSKIM			
LP	NAZWA	ADRES	LICZBA ZATRUDNIONYCH
1.	Zakład Aktywności Zawodowej (jednostka prowadząca: Stowarzyszenie Pomocy Humanitarnej w Pile)	64-920 Piła, ul. Węglowa 9	50

ZAZ w Pile powstał w 2005r. jako jedna z pierwszych tego typu instytucji w województwie wielkopolskim.

- Spółdzielnie socjalne

Na terenie Powiatu Pilskiego funkcjonują aktualnie spółdzielnie socjalne:

Tabela nr 10 Spółdzielnie Socjalne w Powiecie Pilskim

SPÓŁDZIELNIE SOCJALNE W POWIECIE PILSKIM			
LP	NAZWA	ADRES	DATA POWSTANIA UWAGI
1.	Spółdzielnia Socjalna PROMYK	64-920 Piła, ul. Michałowskiego 15A	12.10.2011
2.	Spółdzielnia Socjalna EURO-NOWA	64-930 Szydłowo, Dolaszewo, ul. Topolowa 6	14.10.2011 <i>w likwidacji</i>
3.	Spółdzielnia Socjalna BUD-STAL-DREW	64-920 Piła, ul. Królowej Jadwigi 19/7	28.10.2011
4.	Spółdzielnia Socjalna IMPET	64-920 Piła, ul. Złota 1	05.12.2011
5.	Spółdzielnia Socjalna HACJENDA	64-850 Ujście, Chrustowo 37	19.04.2012
6.	Spółdzielnia Socjalna ZIELONA PIŁA	64-920 Piła, ul. Dąbrowskiego 8	28.02.2013
7.	Spółdzielnia Socjalna STARA ŁUBIANKA	64-932 Stara Łubianka, ul. Kościuszkowców 2A	29.07.2013
8.	Spółdzielnia Socjalna PERFEKCJA	64-920 Piła, ul. Kadetów 4/u5-u6	29.04.2014
9.	Spółdzielnia Socjalna ŚWIT DOBRY	89-310 Dźwierzno Małe, Dźwierzno Małe 56	04.09.2014
10.	Spółdzielnia Socjalna IRIDIS	64-920 Piła, ul. Wojska Polskiego 49B	26.11.2014
11.	Spółdzielnia Socjalna BUDOWLANI	64-920 Piła, ul. Dąbrowskiego 8	17.12.2014

12.	Spółdzielnia Socjalna HOLOS	64-920 Piła, Dąbrowskiego 8	31.12.2014
13.	Spółdzielnia Socjalna PILANIN	64-920 Piła, Ul. Węglowa 7	27.01.2015

Z danych monitoringowych sektora ekonomii społecznej w województwie wielkopolskim spółdzielnie socjalne funkcjonujące na terenie Powiatu Pilskiego nie odbiegają znacząco od innych tego typu podmiotów na terenie województwa Wielkopolskiego. Spółdzielnie socjalne charakteryzują się niewielkim zatrudnieniem oraz niewielką skalą działalności. Pilskie spółdzielnie socjalne raczej słabo oceniają swoją ogólną kondycję (pozycję na rynku). Tym niemniej – jak wynika z przeprowadzonej diagnozy – spółdzielnie socjalne zainteresowane są dalszym rozwojem, w tym również dokonywaniem inwestycji w środki trwałe oraz podwyższaniem umiejętności zawodowych pracowników spółdzielni. Co ważne, pilskie spółdzielnie socjalne są zainteresowane korzystaniem z dedykowanych podmiotom ekonomii społecznej programów dotacyjnych oraz korzystaniem z usług Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej.

- **Tabela nr 11** Kluby Integracji Społecznej

KLUBY INTEGRACJI SPOŁECZNEJ W POWIECIE PILSKIM			
LP	NAZWA/ PODMIOT PROWADZĄCY	ADRES	DATA POWSTANIA / UWAGI
1.	Klub Integracji Społecznej w Pile / Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Pile	ul. Bohaterów Stalingradu 23, 64-920 Piła	02.09.2010

- **Tabela nr 12** Centra Integracji Społecznej

CENTRA INTEGRACJI SPOŁECZNEJ W POWIECIE PILSKIM			
LP	NAZWA/ PODMIOT PROWADZĄCY	ADRES	WPIS DO REJESTRU CIS
1.	Centrum Integracji Społecznej w Pile / Centrum Charytatywno - Opiekuńcze Caritas p.w. Matki Bożej z Lourdes w Pile	ul. Kossaka 16 64-920 Piła	04.06.2012
2.	Centrum Integracji Społecznej w Róży Wielkiej / Fundacja Nowy Horyzont	Róża Wielka 3 64-930 Szydłowo	10.11.2015

6.3. Kontekst strategiczny rozwoju ekonomii społecznej w Powiecie Pilskim.

Strategia rozwoju ekonomii społecznej w Powiecie Pilskim jest dokumentem strategicznym na poziomie lokalnym (powiatowym). Dokument ten jest komplementarny z dokumentami strategicznymi dotyczącymi sektora ekonomii społecznej na poziomie krajowym i regionalnym. Zgodność strategii lokalnej z Krajowym Programem Rozwoju Ekonomii Społecznej (KPRES) oraz Regionalnym Programem Rozwoju Ekonomii Społecznej (RPRES) sprzyjać będzie spójności i efektywności polityki wsparcia ekonomii społecznej w Powiecie Pilskim, w tym także możliwości pozyskania zewnętrznych źródeł finansowania rozwoju sektora ekonomii społecznej.

6.4. Główne problemy ekonomii społecznej w Powiecie Pilskim.

Przeprowadzona diagnoza sektora ekonomii społecznej w Powiecie Pilskim pozwoliła na zidentyfikowanie następujących szeregu problemów tego sektora. Zdecydowana większość z nich jest uniwersalna dla całego wielkopolskiego sektora ekonomii społecznej. Najważniejsze zidentyfikowane problemy to:

- Relatywnie mała liczba podmiotów ekonomii społecznej i relatywnie mała skala ich działalności (niski poziom zatrudnienia, niewielka liczba osób korzystających z usług o charakterze integracyjnym - KIS),
- Relatywnie mała liczba PES świadczących usługi społeczne (np. usługi opiekuńcze dla osób starszych i niepełnosprawnych),
- Brak wysokiego profesjonalizmu PES w zakresie podejmowania działalności gospodarczej, (co skutkuje m.in. wysokim uzależnieniem podmiotów ekonomii społecznej od finansowania zewnętrznego) oraz społecznej;
- Brak partnerskich relacji PES oraz partnerskiego otoczenia PES, niski stopień usieciowienia PES,
- Niski poziom wiedzy o ekonomii społecznej wśród decydentów, instytucji rynku pracy, instytucji pomocy i integracji społecznej oraz społeczeństwa, w tym niska rozpoznawalność pojęcia „ekonomia społeczna” i „zakup prospołeczny”,
- Niewykorzystywanie klauzul społecznych w zamówieniach publicznych jednostek samorządu terytorialnego oraz jednostek im podległych, co skutkuje niską konkurencyjnością PES na rynku lokalnym.

6.5. Wyzwania strategiczne dla rozwoju ekonomii społecznej w Powiecie Pilskim

W kontekście wskazanych powyżej problemów sektora ekonomii społecznej za najważniejsze wyzwania strategiczne stojące przed pilskim sektorem ekonomii społecznej uznać należy:

- Zwiększenie liczby podmiotów ekonomii społecznej w Powiecie Pilskim oraz zwiększenie skali ich działalności (wzrost zatrudnienia w PES; wzrost liczby KIS i CIS oraz liczby osób korzystających z usług o charakterze integracyjnym oferowanych przez PES),
- Zwiększenie podaży usług społecznych oferowanych przez PES. Szczególnie istotne znaczenie w kontekście prognozowanych zmian demograficznych w Powiecie Pilskim ma zwiększenie podaży usług opiekuńczych świadczonych przez PES dla osób zależnych takich jak osoby starsze i niepełnosprawne.
- Profesjonalizacja PES w zakresie podejmowanej działalności gospodarczej (w tym wzrost samodzielności ekonomicznej PES) i społecznej,
- Tworzenie partnerstwa z udziałem PES w skali lokalnej i ponadlokalnej w celu wzmocnienia potencjału całego lokalnego sektora ekonomii społecznej,
- Zwiększenie poziomu wiedzy o ekonomii społecznej wśród decydentów, instytucji rynku pracy, instytucji pomocy i integracji społecznej. Zwiększenie poziomu wiedzy o ekonomii społecznej wśród tych osób jest konieczne w celu skutecznego i efektywnego wykorzystywania możliwości, jakie daje ekonomia społeczna w procesie aktywizacji społecznej i zawodowej osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym,
- Zwiększenie poziomu wiedzy o ekonomii społecznej wśród społeczeństwa, w tym w szczególności zwiększenie zaufania społeczeństwa do produktów i usług oferowanych przez pilskie podmioty ekonomii społecznej. Osiągnięcie tego celu jest kluczowe dla zwiększenia sprzedaży produktów i usług oferowanych przez PES, a tym samym osiągnięcia przez PES wysokiego poziomu samodzielności finansowej,
- Zwiększenie stopnia wykorzystania klauzul społecznych w zamówieniach publicznych realizowanych przez lokalne instytucje publiczne. Osiągnięcie tego celu zwiększy konkurencyjność lokalnych podmiotów ekonomii społecznej, a tym samym przyczyni się do osiągnięcia przez PES wysokiego poziomu samodzielności finansowej.

6.6. Planowane działania na rzecz rozwoju sektora ekonomii społecznej w Powiecie Pilskim.

W tabeli zamieszczonej poniżej zaprezentowano działania, które zostaną podjęte na rzecz sektora ekonomii społecznej w Powiecie Pilskim od 2016r. Planowane działania są komplementarne w stosunku do działań podejmowanych na poziomie krajowym i regionalnym. W związku z powyższym, przy każdym działaniu planowanym do podjęcia na poziomie lokalnym wskazano w tabeli również spójne z nimi działania zaplanowane na poziomie krajowym (Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej – KPRES) i regionalnym (Regionalny Plan Rozwoju Ekonomii Społecznej w Województwie Wielkopolskim – RPRES). Planowane działania podejmowane będą nie tylko przez samorząd Powiatu Pilskiego, lecz także przez szereg innych instytucji. Przy każdym z działań wskazano w tabeli jego realizatora. Tabela wskazuje również na źródło finansowania każdego z planowanych do podjęcia działań. Każde z proponowanych działań może zostać w przyszłości poddane monitoringowi i ewaluacji. Tabela zawiera proponowane wskaźniki monitoringowe, które mogą zostać wykorzystane przy realizacji badań monitoringowych i ewaluacyjnych.

Tabela nr 13. Planowane działania na rzecz rozwoju sektora ekonomii społecznej w Powiecie Pilskim

L.p.	Działanie na poziomie lokalnym	KPRES	RPRES	Realizator działań	Źródło finansowania	Wskaźnik monitoringowy
1.	Tworzenie warunków dla rozwoju systemowego ekonomii społecznej poprzez uwzględnianie problematyki ekonomii społecznej w lokalnych dokumentach strategicznych.	Działanie I.1. Wspieranie partycypacyjnych modeli badania potrzeb społecznych i planowania lokalnego.	Przedsięwzięcie strategiczne: działania kierowane do społeczności lokalnych.	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie oraz Ośrodki Pomocy Społecznej we współpracy z innymi jednostkami organizacyjnymi samorządów gminnych i powiatowego.	W ramach działalności statutowej.	Liczba dokumentów strategicznych, w których uwzględniono ekonomię społeczną.
2.	Udział w konsultacjach dokumentów o charakterze regionalnym i lokalnym dotyczących ekonomii społecznej.	Działanie I.2. Wspieranie lokalnej samoorganizacji i aktywności obywatelskiej.	Przedsięwzięcie strategiczne: działania o charakterze systemowym.	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie oraz Ośrodki Pomocy Społecznej.	W ramach działalności statutowej.	Liczba przekazanych stanowisk w sprawie dokumentów strategicznych.
3.	Wymiana informacji na temat przedsięwzięć podejmowanych na terenie powiatu z innymi instytucjami wsparcia ekonomii społecznej (OWES i ROPS).	Działanie IV.2. Koordynacja polityki ekonomii społecznej na poziomie regionalnym.	Przedsięwzięcie strategiczne: działania o charakterze systemowym.	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie; Ośrodki Pomocy Społecznej oraz Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej i Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Poznaniu.	W ramach działalności statutowej oraz w ramach projektów systemowych PCPR oraz OPS.	Liczba przekazanych informacji na temat przedsięwzięć w obszarze ekonomii społecznej w powiecie (np. umieszczonych na stronach www innych instytucji).
4.	Zbieranie informacji na temat funkcjonujących podmiotów ekonomii społecznej, ich kondycji, potrzeb i barier rozwoju.	Działanie IV.4. Monitoring ekonomii społecznej.	Przedsięwzięcie strategiczne: działania o charakterze systemowym.	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie; Ośrodki Pomocy Społecznej oraz Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej	W ramach działalności statutowej oraz w ramach projektów systemowych PCPR oraz OPS.	Liczba przekazanych informacji na temat lokalnych podmiotów ekonomii społecznej.

STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH W POWIECIE PILSKIM
NA LATA 2016 – 2022

				i Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Poznaniu.		
5.	Współpraca pomiędzy różnymi instytucjami (PUP-PCPR-OPS-OWES) mająca na celu sprawne działanie – wsparcie osób/instytucji chcących wejść do systemu ekonomii społecznej.	Działanie IV.2. Koordynacja polityki ekonomii społecznej na poziomie regionalnym.	Przedsięwzięcie strategiczne: Działania kierowane do powstających i funkcjonujących podmiotów ekonomii społecznej.	PCPR, OPS, PUP, OWES.	W ramach działalności statutowej oraz w ramach projektów systemowych PCPR oraz OPS.	Liczba instytucji funkcjonujących w sieci współpracy. Liczba wspólnie zrealizowanych przedsięwzięć.
6.	Podnoszenie kompetencji kadr JST, NGO, rad gmin, rady powiatu poprzez udział w szkoleniach i innych przedsięwzięciach edukacyjnych skierowanych do decydentów, instytucji rynku pracy, instytucji pomocy i integracji społecznej oraz organizacji pozarządowych przez instytucje wspierające ES.	Działanie V.2. Działania edukacyjne dla środowisk lokalnych.	Przedsięwzięcie strategiczne: działania kierowane do społeczności lokalnych.	OWES, ROPS	Projekty realizowane przez OWES i ROPS.	Liczba osób, które uczestniczyły w różnych formach wsparcia (szkolenia, wizyty studyjne etc.).
7.	Wykorzystywanie klauzul społecznych przy zamówieniach powyżej progu oraz preferencji w zakresie zlecania podmiotom ekonomii społecznej zamówień poniżej 30 000 euro.	Działanie II.2. Określenie zasad zamówień publicznych i pomocy publicznej wspierających rozwój ekonomii społecznej.	Przedsięwzięcie strategiczne: działania kierowane do społeczności lokalnych.	Jednostki samorządu terytorialnego (powiat i gminy) przy wsparciu Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej w zakresie opracowywania postępowań.	W ramach działalności statutowej.	Liczba regulaminów zamówień publicznych w jednostkach organizacyjnych przewidujących preferencje dla PES. Liczba postępowań powyżej 30 000 euro, w których wykorzystano klauzulę społeczną. Liczba postępowań

STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH W POWIECIE PILSKIM
NA LATA 2016 – 2022

						poniżej 30 000 euro, w których zlecono usługę/dostawę podmiotom ekonomii społecznej. Wartość usług/dostaw zleconych podmiotom ekonomii społecznej.
8.	Zlecenie realizacji zadań publicznych PES w zakresie usług społecznych.	Działanie I.3. Wspieranie rozwoju usług użyteczności publicznej poprzez ekonomię społeczną.	Przedsięwzięcie strategiczne: działania kierowane do społeczności lokalnych.	Jednostki samorządu terytorialnego (powiat i gminy) przy wsparciu OWES w zakresie opracowywania procedur.	W ramach działalności statutowej.	Liczba zadań publicznych zleconych PES. Wartość zadań publicznych zleconych do realizacji PES.
9.	Stworzenie powiatowej i gminnych rad działalności pożytku publicznego.	Działanie I.1. Wspieranie partycypacyjnych modeli badania potrzeb społecznych i planowania lokalnego.	Przedsięwzięcie strategiczne: działania kierowane do społeczności lokalnych.	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, Ośrodki Pomocy Społecznej przy wsparciu Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej w zakresie opracowywania procedur.	W ramach działalności statutowej.	Liczba funkcjonujących rad działalności pożytku publicznego.
10.	Wykorzystywanie narzędzi ekonomii społecznej w pracy socjalnej/aktywnej integracji oraz aktywizacji zawodowej osób wykluczonych i/lub zagrożonych wykluczeniem społecznym.	Działanie I.4. Wspieranie rozwoju działań ekonomii społecznej w kluczowych sferach rozwojowych.	Przedsięwzięcie strategiczne: działania kierowane do społeczności lokalnych.	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, Ośrodki Pomocy Społecznej, Powiatowy Urząd Pracy przy wsparciu Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej.	W ramach działalności statutowej oraz projektów systemowych i konkursowych realizowanych w latach 2015-2020.	Liczba osób objętych wsparciem.
11.	Tworzenie podmiotów ekonomii	Działanie I.4.	Przedsięwzięcie	Ośrodek Wsparcia	OWES – w ramach	Liczba

STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH W POWIECIE PILSKIM
NA LATA 2016 – 2022

	społecznej.	Wspieranie rozwoju działań ekonomii społecznej w kluczowych sferach rozwojowych.	strategiczne: Działania kierowane do powstających i funkcjonujących podmiotów ekonomii społecznej.	Ekonomii Społecznej, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, Ośrodki Pomocy Społecznej, organizacje pozarządowe i in. instytucje rynku pracy oraz instytucje pomocy i integracji społecznej.	działalności statutowej/realizowanych projektów	funkcjonujących PES.
12.	Wspieranie tworzenia miejsc pracy w podmiotach ekonomii społecznej.	Działanie III.1. Bezzwrotne instrumenty finansowe.	Przedsięwzięcie strategiczne: Działania kierowane do powstających i funkcjonujących podmiotów ekonomii społecznej.	Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej, Powiatowy Urząd Pracy.	OWES – w ramach działalności statutowej/realizowanych projektów. PUP - środki z Funduszu Pracy Inne środki – np. dostępne w ramach funduszy pożyczkowych i poręczeniowych dedykowanych PES.	Liczba utworzonych miejsc pracy w PES.
13.	Wsparcie istniejących podmiotów ekonomii społecznej w zakresie profesjonalizacji działalności gospodarczej i działalności społecznej.	Działanie III.3. Usługi wsparcia ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych.	Przedsięwzięcie strategiczne: Działania kierowane do powstających i funkcjonujących podmiotów ekonomii społecznej.	Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej oraz inne podmioty, których celem statutowym jest profesjonalizacja przedsiębiorstw i/lub organizacji pozarządowych.	OWES i in. podmioty – w ramach działalności statutowej/realizowanych projektów.	Liczba wspartych PES.
14.	Stworzenie sieci współpracy PES – PES oraz PES - biznes na poziomie lokalnym oraz wspieranie włączania PES w istniejące sieci współpracy.	Działanie III.4. Wsparcie rozwoju sieci kooperacji i partnerstw ekonomii społecznej	Przedsięwzięcie strategiczne: Działania kierowane do powstających i funkcjonujących	Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej.	OWES – w ramach działalności statutowej/realizowanych projektów.	Liczba PES funkcjonujących w sieciach współpracy.

STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH W POWIECIE PILSKIM
NA LATA 2016 – 2022

			podmiotów ekonomii społecznej.			
15.	Promowanie produktów i usług PES.	Działanie V.1. Ekonomia społeczna jako idea i tożsamość kulturowa.	Przedsięwzięcie strategiczne: działania kierowane do społeczności lokalnych	Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej, inne podmioty, których celem statutowym jest profesjonalizacja przedsiębiorstw i/lub organizacji pozarządowych.	OWES i in. podmioty – w ramach działalności statutowej/realizowanych projektów.	Liczba przedsięwzięć promujących przedsiębiorczość społeczną.

Źródło: Opracowanie własne.

W ramach działania 1 podjęte zostaną starania o uwzględnienie problematyki ekonomii społecznej w dokumentach strategicznych na poziomie lokalnym. Działanie to ma na celu ugruntowanie pozycji ekonomii społecznej w środowisku lokalnym, w szczególności wśród decydentów, co w konsekwencji przyczyni się do szerszego wykorzystywania instrumentów ekonomii społecznej w polityce rozwoju lokalnego (w szczególności w zakresie polityki społecznej). Podjęte zostaną starania o uwzględnienie ekonomii społecznej w szczególności w strategiach rozwoju Powiatu Pilskiego oraz gmin leżących na terenie Powiatu Pilskiego.

W ramach działania 2 planowany jest aktywny udział przedstawicieli środowiska ekonomii społecznej z terenu Powiatu Pilskiego w konsultacji dokumentów strategicznych dotyczących rozwoju sektora ekonomii społecznej w Wielkopolsce (np. zapisów RPRES czy też Wielkopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2014-2020 wyznaczających zakres i formę wsparcia inwestycyjnego dla podmiotów ekonomii społecznej). Podjęcie tych starań pozwoli na uwzględnienie potrzeb i interesów pilskiego sektora ekonomii społecznej w kluczowych dokumentach strategicznych, które wyznaczać będą zakres i formę wsparcia dla sektora ekonomii społecznej w województwie wielkopolskim.

W ramach działania 3 planowany jest aktywny udział przedstawicieli środowiska ekonomii społecznej z terenu Powiatu Pilskiego w wymianie informacji na temat wszelkich działań podejmowanych w zakresie ekonomii społecznej na terenie powiatu z instytucjami ponadlokalnymi, które tego typu działania mogą podejmować tj. Regionalnym Ośrodkiem Polityki Społecznej w Poznaniu oraz Ośrodkiem Wsparcia Ekonomii Społecznej działającym na terenie Powiatu Pilskiego. Działanie to ma na celu przede wszystkim uniknięcie niepotrzebnego dublowania się takich samych inicjatyw (np. targów ekonomii społecznej organizowanych przez dwie różne instytucje w tym samym miesiącu). W konsekwencji Działanie 3 przyczyni się do wzrostu spójności polityki wsparcia ekonomii społecznej podejmowanej na poziomie lokalnym i regionalnym.

W ramach Działania 4 podjęte zostaną działania z zakresu monitoringu sektora ekonomii społecznej w Powiecie Pilskim. Zgodnie z założeniami krajowych i regionalnych dokumentów strategicznych działania monitoringowe podjęte powinny zostać m.in. przez powiatowe i gminne instytucje pomocy społecznej (PCPR oraz OPS) jako potencjalnie najlepiej rozeznane w sytuacji lokalnych podmiotów ekonomii społecznej. Monitoring PES

prowadzony będzie m.in. w ramach Oceny Zasobów Pomocy Społecznej. Podjęcie tego działania pozwoli na bieżącą analizę kondycji, potrzeb i barier rozwoju lokalnych podmiotów ekonomii społecznej, co w konsekwencji pozwoli na wzrost adekwatności wsparcia dla tych podmiotów.

W ramach działania 5 podjęta zostanie współpraca pomiędzy lokalnymi instytucjami pomocy społecznej (PCPR, OPS) i instytucjami rynku pracy (PUP) oraz Ośrodkiem Wsparcia Ekonomii Społecznej. Celem współpracy będzie skuteczne wykorzystanie narzędzi ekonomii społecznej w aktywizacji społecznej i zawodowej klientów pomocy społecznej/klientów PUP. Przedmiotem współpracy będzie przede wszystkim przekazywanie OWES informacji na temat tych osób, które potencjalnie mogłyby stworzyć lub przystąpić do podmiotu ekonomii społecznej (np. spółdzielni socjalnej). OWES wspólnie z pracownikami PUP i OPS/PCPR poszukiwać będzie najbardziej optymalnych dla poszczególnych osób narzędzi aktywizacji społecznej i zawodowej z obszaru ekonomii społecznej.

W ramach działania 6 przewidywane jest podnoszenie kompetencji lokalnych kadr samorządowych w zakresie ekonomii społecznej poprzez udział w szkoleniach, doradztwie, wizytach studyjnych itp. organizowanych przez Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej oraz Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Poznaniu. W konsekwencji Działanie to przyczyni się do wzrostu jakości polityki rozwoju sektora ekonomii społecznej na poziomie lokalnym.

W ramach działania 7 podjęte zostaną starania o możliwie szerokie zastosowanie w pełni dopuszczalnych prawem klauzul społecznych przy zamówieniach publicznych powyżej progu 30 tys. euro oraz preferencji w zakresie zlecenia podmiotom ekonomii społecznej zamówień poniżej 30 tys. euro. Zastosowanie tych rozwiązań pozwoli na faworyzowanie podmiotów ekonomii społecznej przy staraniu się o zamówienia instytucji publicznych z terenu Powiatu Pilskiego, a w konsekwencji wzrost samodzielności ekonomicznej tych podmiotów. Stosowanie klauzul społecznych i preferencji dla podmiotów ekonomii społecznej jest zatem w pełni zgodne z interesem społeczności lokalnej. Zastosowanie tego typu rozwiązań przy zamówieniach publicznych wymaga jednak fachowego wsparcia prawnego, które zapewni instytucjom publicznym Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej w ramach swojej działalności statutowej.

W ramach działania 8 podjęte zostaną starania o zlecenie podmiotom ekonomii społecznej realizacji zadań publicznych w zakresie usług społecznych leżących w gestii

samorządu lokalnego (np. usług opieki nad osobami zależnymi). Działanie to z jednej strony zapewni wzrost popytu na usługi oferowane przez PES (a w konsekwencji przyczyni się do rozwoju tego sektora), z drugiej zaś strony zapewni ich odpowiednią jakość. Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej będzie pełnić w tym wypadku rolę doradcą dla samorządów lokalnych w zakresie opracowania procedur zlecania realizacji zadań publicznych podmiotom ekonomii społecznej.

W ramach działania 9 powołane zostaną powiatowa i gminne rady działalności pożytku publicznego. Będą to organy opiniodawczo-doradcze dla samorządów lokalnych złożone z przedstawicieli lokalnych organizacji pozarządowych. Funkcjonowanie rad przyczyni się do wzrostu udziału obywateli w zarządzaniu rozwojem lokalnym, w tym w szczególności w zakresie lokalnej polityki społecznej, co w konsekwencji przyczyni się do wzrostu jakości tej polityki. Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej będzie pełnić funkcję pomocniczą w zakresie opracowania procedur funkcjonowania rad działalności pożytku publicznego.

W ramach działania 10 planowane jest podjęcie praktycznych działań przez pracowników PCPR, OPS i PUP w zakresie aktywizacji społecznej i zawodowej klientów pomocy społecznej/klientów PUP przy wykorzystaniu narzędzi ekonomii społecznej, w tym m.in. wykorzystanie narzędzi zatrudnienia socjalnego (np. subsydiowane zatrudnienie w Zakładzie Aktywności Zawodowej lub Centrum Integracji Społecznej) oraz aktywizacja zawodowa poprzez kierowanie klientów na staże/praktyki do podmiotów ekonomii społecznej. OWES będzie w tym wypadku pełnić funkcję doradcą dla pracowników instytucji pomocy społecznej i instytucji rynku pracy.

W ramach działania 11 planowane jest tworzenie nowych podmiotów ekonomii społecznej na terenie Powiatu Pilskiego. Zgodnie z diagnozą sektora ekonomii społecznej w powiecie jest to działanie konieczne do podjęcia. Podmioty ekonomii społecznej tworzone będą przez same osoby wykluczone i/lub zagrożone wykluczeniem społecznym (np. spółdzielnie socjalne osób fizycznych) lub w celu tworzenia trwałych miejsc pracy dla takich osób (np. spółdzielnie socjalne osób prawnych). Kluczowym wykonawcą tego Działania będzie Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej, tym niemniej ważne będzie także pozafinansowe zaangażowanie samorządów lokalnych, których zadaniem będzie tworzenie partnerskiego otoczenia nowopowstających podmiotów ekonomii społecznej.

W ramach działania 12 wspierane będzie tworzenie nowych trwałych miejsc pracy zajmowanych przez osoby wykluczone/zagrożone wykluczeniem społecznym w pilskich podmiotach ekonomii społecznej. Jest to podstawowa funkcja podmiotów ekonomii społecznej o charakterze rynkowym (w szczególności spółdzielni socjalnych). Tworzenie nowych miejsc pracy wymaga przede wszystkim nakładów finansowych (inwestycje na utworzenie nowego stanowiska pracy) oraz wsparcia merytorycznego w zakresie efektywnego i skutecznego wykorzystania tych środków inwestycyjnych. Źródłem dotacji na utworzenie nowych miejsc pracy w PES będą projekty realizowane przez Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej, a także środki z Funduszu Pracy będące w dyspozycji Powiatowego Urzędu Pracy. Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej pełnić będzie także funkcję doradczą dla podmiotów tworzących nowe miejsca pracy, a także osób zajmujących te miejsca. Oprócz wsparcia w postaci dotacji, pilskie podmioty ekonomii społecznej będą mogły skorzystać także z pożyczek i poręczeń dedykowanych tego typu podmiotom w skali ogólnopolskiej i regionalnej.

W ramach działania 13 realizowane będą szkolenia i doradztwo dla pilskich podmiotów ekonomii społecznej w zakresie prowadzenia działalności gospodarczej i społecznej. Wdrożenie tego Działania przyczyni się do większej efektywności pilskich PES, w tym także do wzrostu ich samodzielności ekonomicznej. Usługi szkoleniowe i doradcze oferowane będą przede wszystkim przez Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej. Możliwy jest także udział innych podmiotów np. inkubatorów przedsiębiorczości czy też lokalnych/regionalnych organizacji pracodawców.

W ramach działania 14 podjęte zostaną starania na rzecz usieciowienia pilskich podmiotów ekonomii społecznej, co w konsekwencji przyczyni się do wzrostu ich potencjału społecznego i gospodarczego. Szczególnie istotne jest nawiązywanie współpracy podmiotów ekonomii społecznej z sektorem przedsiębiorstw komercyjnych, co przyczynić może się m.in. do przenoszenia efektywnych rozwiązań z zakresu produkcji/świadczenia usług czy też modeli zarządzania z sektora przedsiębiorstw komercyjnych do sektora ekonomii społecznej. Kluczowym realizatorem tego Działania będzie Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej, który zapewni wsparcie merytoryczne dla organizacji sieci współpracy.

W ramach działania 15 prowadzona będzie promocja produktów i usług oferowanych przez pilskie podmioty ekonomii społecznej, co przyczyni się do wzrostu wartości sprzedaży tych produktów i usług, a w konsekwencji do większej samodzielności ekonomicznej PES. Z uwagi na niewielki potencjał samych podmiotów ekonomii społecznej znaczną część

ciężaru działań promocyjnych weźmie na siebie przede wszystkim Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej przy możliwym wsparciu innych podmiotów, których celem statutowym jest profesjonalizacja przedsiębiorstw i/lub organizacji pozarządowych. Promocja produktów i usług oferowanych przez pilskie podmioty ekonomii społecznej odbywać będzie się w szczególności poprzez: certyfikowanie i promocję produktów/usług PES przy wykorzystaniu znaku „zakup prospołeczny”, oraz dofinansowanie przez OWES działań marketingowych PES podejmowanych podczas imprez, targów branżowych itp.

VII. CELE STRATEGICZNE I OPERACYJNE POLITYKI I POMOCY SPOŁECZNEJ W POWIECIE PILSKIM

Działania z zakresu pomocy społecznej z mocy ustawy wykonują organy administracji rządowej i samorządowej. Współpracują w tym zakresie z organizacjami społecznymi, Kościołem katolickim, innymi kościołami, związkami wyznaniowymi, fundacjami, stowarzyszeniami, pracodawcami oraz osobami fizycznymi i prawnymi. Do jednostek organizacyjnych pomocy społecznej należą:

- Regionalne ośrodki polityki społecznej,
- Powiatowe centra pomocy rodzinie,
- Ośrodki pomocy społecznej (MOPS, MGOPS, GOPS),
- Domy pomocy społecznej,
- Placówki specjalistycznego poradnictwa, w tym rodzinnego,
- Ośrodki wsparcia,
- Ośrodki interwencji kryzysowej.

Na szczeblu województwa istnieją dwie odrębne struktury organizacyjne-administracji rządowej i samorządowej. Zadania na szczeblu województwa wykonuje wojewoda. Zadania wojewody w zakresie pomocy społecznej realizowane są przez wydziały polityki społecznej urzędów wojewódzkich. Natomiast zadania samorządowe wykonuje marszałek województwa przy pomocy regionalnego ośrodka polityki społecznej w województwach samorządowych.

System polityki społecznej jako jeden z elementów zabezpieczenia społecznego polityki społecznej państwa ma zadanie wspieranie osób i rodzin, które z przyczyn obiektywnych nie są w stanie zaspokoić swoich elementarnych potrzeb życiowych. Według ustawy o pomocy społecznej, pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa, mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, które nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Instytucjami powołanymi ustawą o pomocy społecznej w celu zaspokojenia niezbędnych potrzeb życiowych osób i rodzin są m.in. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie oraz ośrodki pomocy społecznej.

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Pile zostało utworzone na podstawie uchwały Nr V/18/99 Rady Powiatu w Pile z dnia 29 stycznia 1999 r. w sprawie utworzenia Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Pile. Jest jednostką organizacyjną pomocy społecznej w Powiecie Pilskim. Siedziba Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie mieści się w Pile przy al. Niepodległości 37, budynek jest przystosowany do potrzeb osób

niepełnosprawnych, w tym dla osób, które poruszają się na wózkach inwalidzkich. PCPR działa jako samodzielna jednostka budżetowa powiatu, podporządkowana bezpośrednio Zarządowi Powiatu. Przedmiotem działania Centrum jest realizacja zadań z zakresu pomocy społecznej (własne i zlecone z zakresu administracji rządowej), wspierania osób niepełnosprawnych i inne określone ustawami. Zadania, organizację i zasady funkcjonowania Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Pile określają statut nadany przez Radę Powiatu w Pile oraz regulamin organizacyjny uchwalony przez Zarząd Powiatu.

W Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Pile funkcjonuje 5 działów: Dział Finansowo – Księgowy, Dział do Spraw Pieczy Zastępczej, Dział Organizacyjno – Administracyjny oraz Świadczeń, Dział Pomocy Instytucjonalnej, Dział Rehabilitacji Społecznej.

Zadania publiczne przypisane powiatowi jako jednostce podziału terytorialnego w zakresie pomocy społecznej, wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej oraz wspierania osób niepełnosprawnych mają charakter ponadgminny, zakres funkcji oraz zadań powiatu ma charakter uzupełniający oraz wyrównawczy w stosunku do gmin i wynika głównie z tzw. ustaw kompetencyjnych. Kompetencje powiatu regulowane są w szczególności przez ustawę o pomocy społecznej, ustawę o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej oraz ustawę o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

Znaczącą część podopiecznych Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Pile i Gminnych Ośrodków Pomocy Społecznej stanowią rodziny z trudnościami opiekuńczo-wychowawczymi. Najczęściej niezaradność rodziny w opiece i wychowaniu własnych dzieci łączy się z innymi dysfunkcjami, takimi jak:

- uzależnienie od środków psychoaktywnych,
- przemoc domowa,
- zaburzenia równowagi systemu rodzinnego w sytuacjach kryzysowych,
- problemy w pełnieniu ról rodzicielskich, małżeńskich, zawodowych.

Kłopoty w pełnieniu ról rodzicielskich, małżeńskich, zawodowych wyrażają się między innymi w postaci niedojrzałości emocjonalnej, problemach we współżyciu z ludźmi, trudnościach adaptacyjnych, niezaradności w prowadzeniu gospodarstwa domowego. Problemy wychowawcze w środowisku rodzinnym, szkolnym ujawniają się w postaci zachowań buntowniczych, agresywnych, konfliktowych, łamania przez dzieci i młodzież panujących obyczajów, norm, wartości. Wyuczona bezradność prowadzi do zjawisk sieroctwa, które związane jest ze stanem pozbawienia dzieci trwale

lub przejściowo szans wychowania we własnej rodzinie, ze względu na brak odpowiednich warunków opiekuńczo – wychowawczych. Problem sieroctwa społecznego nie jest zjawiskiem nowym. Sieroty społeczne w coraz większym stopniu pochodzą z rodzin dysfunkcyjnych, w których panuje niewłaściwa atmosfera, konflikty rodzinne, błędy wychowawcze, brak odpowiedzialności za dzieci, są zerowe więzi uczuciowe między członkami rodziny a szczególnie w stosunku do dziecka. Na dezintegrację rodziny wpływa również zła sytuacja materialna, mieszkaniowa, narastająca frustracja spowodowana bezrobociem.

Bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych jest przyczyną do podejmowania działań w celu umożliwienia dzieciom właściwego rozwoju emocjonalnego i społecznego.

Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej zakłada stworzenie systemu pieczy zastępczej, jest to zespół osób, instytucji i działań mających na celu zapewnienie czasowej opieki i wychowania dzieciom w przypadku niemożności sprawowania opieki i wychowania przez rodziców. Piecza zastępcza ma zapewnić: realizację planu pracy z rodziną lub w razie potrzeby przysposobienia dziecka, przygotowania dziecka do samodzielnego i odpowiedzialnego funkcjonowania w społeczeństwie, radzenia sobie z trudnościami, nauczyć nawiązywania pozytywnych relacji z otoczeniem i kontaktów interpersonalnych, bezpieczeństwa emocjonalnego, zaspokoić potrzeby edukacyjne, kulturalne i rekreacyjne.

W pieczy zastępczej wyróżniamy:

- Rodzinną pieczę zastępczą
- Instytucjonalną pieczę zastępczą.

Do rodzinnej pieczy zastępczej zaliczamy:

1. Rodziny zastępcze

- Spokrewnione (opiekę i wychowanie nad dzieckiem przejmują członkowie rodziny np. dziadkowie, rodzeństwo),
- Niezawodowe,
- Zawodowe, w tym zawodowe pełniące funkcje pogotowia rodzinnego i zawodowe specjalistyczne.

2. Rodzinny dom dziecka.

Dziecku pozbawionemu całkowicie lub częściowo opieki rodzicielskiej zapewnia się opiekę i wychowanie między innymi w rodzinie zastępczej.

W obrębie instytucjonalnej pieczy zastępczej funkcjonują:

- Placówki opiekuńczo – wychowawcze,
- Regionalne placówki opiekuńczo – terapeutyczne,
- Interwencyjne ośrodki preadopcyjne.

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Pile może zapewnić odpowiednia opiekę i wychowanie w placówkach opiekuńczo – wychowawczych.

Tabela nr 14. Liczba dzieci skierowanych do placówki opiekuńczo-wychowawczej w latach 2013 - 2015 roku.

ROK	LICZBA DZIECI Z POWIATU PILSKIEGO SKIEROWANYCH DO PLACÓWEK Z POWIATU PILSKIEGO	LICZBA DZIECI SKIEROWANYCH DO PLACÓWEK POWIATU PILSKIEGO Z INNYCH POWIATÓW	LICZBA DZIECI POWIATU PILSKIEGO SKIEROWANYCH DO PLACÓWEK NA TERENIE INNYCH POWIATÓW	RAZEM
2013	7	0	26	33
2014	8	0	18	26
2015	4	2	13	19

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PCPR w Pile (stan na dzień 30.11.2015)

Założeniem ustawy jest, by pracować w taki sposób z rodzicami, aby jak najmniej dzieci trafiało do systemu pieczy zastępczej. Jednak jak dziecko już znajduje się w rodzinie zastępczej lub placówce opiekuńczo – wychowawczej podejmować takie czynności, aby jak najszybciej mogło wrócić do rodziny naturalnej.

Tabela nr 15. Rodzaje rodzin zastępczych i liczba dzieci w nich umieszczonych w latach 2013 - 2015.

ROK	LICZBA RODZIN ZASTĘPCZYCH			LICZBA DZIECI W RODZINACH		
	2013	2014	2015	2013	2014	2015
RODZINY SPOKREWNIONE	122	122	110	174	165	152
RODZINY NIEZAWODOWE	67	68	61	91	102	97
RODZINY ZAWODOWE	14	14	15	68	67	75
RAZEM	203	204	186	333	334	324

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PCPR w Pile (stan na dzień 30.11.2015)

Pomoc pieniężną dla rodzin zastępczych w imieniu Starosty Pilskiego realizuje PCPR. Rodzinie zastępczej udziela się pomocy pieniężnej na pokrycie kosztów każdego umieszczonego w niej dziecka.

Jeśli zachodzi sytuacja, iż rodzice z różnych przyczyn nie mogą prawidłowo wykonywać swojego obowiązku wychowawczego dzieci zostają umieszczone w różnego rodzaju formach pieczy zastępczej celem zapewnienia im warunków do prawidłowego rozwoju w środowisku.

Działania:

- Rozpowszechnianie oraz promowanie w Powiecie Pilskim form pieczy zastępczej.
- Indywidualne doradztwo prawne i psychologiczne dla osób zainteresowanych,
- Tworzenie zawodowych rodzin zastępczych,
- Tworzenie innych form rodzinnej pieczy zastępczej,
- Udzielenie wsparcia rodzicom zastępczym,
- Prowadzenie spotkań doszkalających dla rodziców zastępczych,
- Dostosowanie placówek opiekuńczo-wychowawczych do obecnych wymagań,
- Podnoszenie kwalifikacji osób sprawujących różne formy pieczy zastępczej.

Wskaźniki:

- Liczba osób zgłaszających chęć tworzenia form pieczy zastępczej,
- Liczba rodzin korzystających z porad prawnych i psychologicznych,
- Liczba nowych zawodowych rodzin zastępczych,
- Liczba utworzonych innych, nowych form rodzinnej pieczy zastępczej,
- Liczba organizacji udzielających wsparcia rodzinom zastępczym,
- Liczba rodziców zastępczych, które wzięły udział w spotkaniach doszkalających,
- Liczba dzieci w placówkach, czas pobytu dzieci, wykwalifikowanie kadry oraz standard placówek opiekuńczo-wychowawczych,
- Liczba osób biorących udział w spotkaniach doszkalających z zakresu opieki i wychowania dzieci.

Rodzina jest podstawową i najważniejszą jednostką w życiu każdego dziecka, dlatego też należy dążyć do tego, aby dzieci przebywające poza swoim naturalnym środowiskiem mogły do niego wrócić, a rodzice potrafili im zapewnić jak najlepszą opiekę i godne wychowanie.

Działania:

- Podejmowanie współpracy oraz nadzorowanie działań jednostek oraz instytucji zajmujących się wspieraniem oraz aktywizowaniem rodzin naturalnych na danym terenie powiatu,

Wskaźniki:

- Liczba rodzin naturalnych, u których zaobserwowano poprawę sytuacji.

3. Konieczne i niezbędne jest podejmowanie działań takich, aby dziecko, opuszczające pieczę zastępczą potrafiło prawidłowo funkcjonować w społeczności lokalnej. Należy wcielić takie postawy i zachowania, które pozwolą wychowanka przygotować do samodzielnego egzystowania.

Działania:

- Kreowanie pozytywnego wizerunku wychowanka opuszczającego pieczę zastępczą
- Propagowanie zachowań prospołecznych wśród wychowanków,
- Pomoc w przygotowaniu się do poszukiwania pracy,
- Pomoc usamodzielnianym wychowankom w podnoszeniu kwalifikacji zawodowych,
- Pomoc w zorganizowaniu różnych form mieszkań dla wychowanków opuszczających pieczę zastępczą,
- Współpraca z innymi jednostkami samorządowymi oraz z organizacjami wspierającymi usamodzielnianych wychowanków,

Wskaźniki:

- Liczba wychowanków, która otrzymała praktyki, staż, pracę,
- Nabycie zachowań prospołecznych,
- Liczba wychowanków potrafiących sprawnie poruszać się na rynku pracy,
- Liczba wychowanków podnoszących swoje kwalifikacje,
- Liczba mieszkań przyznawanych osobom usamodzielnianym,
- Liczba wychowanków otrzymujących wsparcie od instytucji.

Zadania ośrodków pomocy społecznej można podzielić na te własne i zlecone z zakresu administracji rządowej.

Pomoc społeczna polega w szczególności na:

1. Przyznawaniu i wypłacaniu przewidzianych ustawą świadczeń.
2. Pracy socjalnej.
3. Prowadzeniu i rozwoju niezbędnej infrastruktury socjalnej.
4. Analizie i ocenie zjawisk rodzących zapotrzebowanie na świadczenia z pomocy społecznej.

5. Realizacji zadań wynikających z rozeznaczonych potrzeb społecznych.
6. Rozwijaniu nowych form pomocy społecznej i samopomocy w ramach zidentyfikowanych potrzeb.

Liczba osób objętych systemem opieki społecznej ulega nieustannym zmianom. Decydujący wpływ na korzystanie w Polsce z systemu pomocy społecznej mają regulacje prawne zawarte w ustawie o pomocy społecznej oraz innych aktach normatywnych.

Priorytetowym celem na lata 2016-2022 jest usprawnienie systemu pomocy społecznej, który stworzy odpowiednie warunki życia dla rodzin, jej powstania, właściwego działania i spełniania przez nią wszystkich ważnych społecznie ról. Projektu częściowych programów możliwych do realizacji nie można traktować jako wykazu zadań do urzeczywistnienia. Mają one wydźwięk wskazań, w jakim ukierunkowaniu powinno iść planowanie operacyjne przy realizacji celów strategicznych. Z tej przyczyny propozycje rozwiązań, programów są przedstawione pokrótce, jako zarys, który należy dopiero rozwinąć i nadać formę projektu.

Każda rodzina powinna posiadać pewność, że może liczyć na wsparcie w sytuacji trudnej dzięki skutecznemu systemowi udzielania pomocy. Należy w najbliższych latach rozwijać wsparcie dla rodzin niewydolnych opiekuńczo-wychowawczo, poprzez zapewnienie fachowej pomocy w postaci poradnictwa specjalistycznego rodzinom dotkniętym skutkami patologii społecznej. Oprócz pomocy merytorycznej należy udoskonalić działania na rzecz poprawy warunków bytowych. Wczesna profilaktyka rodzin ma kompensować potrzeby dzieci w szkole i środowisku, m.in. poprzez tworzenie i rozwijanie różnych form terapii dzieci i młodzieży, inicjowanie samopomocowych form wspierania rodziny, organizowanie wypoczynku dla dzieci i młodzieży z rodzin mających trudności w wypełnianiu swoich funkcji.

W ostatnich latach obserwuje się proces starzenia się społeczeństwa. Definicja Organizacji Narodów Zjednoczonych mówi, że starzenie się społeczeństwa występuje wówczas, gdy udział ludności w wieku powyżej 65 lat przekracza 7 % populacji. Potrzeba edukowania społeczeństwa do starości wynika z rosnącej liczby osób starszych oraz tworzenia takich form aktywności społecznej, które pozwolą seniorom i osobom niepełnosprawnym na utrzymanie dobrej kondycji zdrowotnej i psychicznej. W działaniach będziemy dążyć do usprawniania oraz wzmacniania instrumentów lokalnej polityki społecznej. Niezbędne jest wspieranie i organizowanie klubów seniora, dziennych domów pobytu. Priorytetowe staje się wspieranie i organizowanie klubów seniora, aktywizowanie

osób niepełnosprawnych, współpraca z organizacjami pozarządowymi zajmującymi się pomocą i opieką nad osobami niepełnosprawnymi i osobami starszymi. Należy udoskonalić poziom świadczonych usług w domach pomocy społecznej. Każdy niepełnosprawny mieszkaniec Powiatu Pilskiego powinien posiadać poczucie, że jest pełnosprawnym członkiem lokalnej społeczności. Należy dążyć do wyrównywania szans życiowych osób niepełnosprawnych. W tym celu powinno się zwiększyć dostęp do edukacji, pracy, usług i świadczeń. Tworzyć możliwości uczenia się i rozwoju każdego dziecka niepełnosprawnego w integracyjnej grupie przedszkolnej i klasie szkolnej. W społecznej świadomości trzeba rozbudzić chęć wsparcia i kreowania właściwych postaw obywatelskich wobec niepełnosprawności. Powinno się zapobiegać pogłębianiu się niepełnosprawności przez ogólny dostęp do rehabilitacji osób niepełnosprawnych. Należy również dążyć do wyrównania poziomu usług socjalnych, medycznych i innych form wsparcia. Ważne staje się stworzenie warunków do aktywizacji zawodowej i przeciwdziałania skutkom bezrobocia wśród niepełnosprawnych, polepszenie warunków życiowych poprzez likwidację barier architektonicznych, technicznych, komunikacji w urzędach, służbie zdrowia, placówkach oświaty, pomocy społecznej.

Wśród osób zagrożonych społecznie jest grupa osób bezrobotnych. Istotnym zadaniem na przyszłe lata staje się przeciwdziałanie zjawisku dziedzicznego bezrobocia w rodzinie. Należy opracować i wdrażać programy działań aktywizacyjnych. Stworzyć system wsparcia dla osób bezrobotnych w celu ich aktywizowania. Objęci pomocą zostaną zarówno długotrwale bezrobotni, jak i ich rodziny, w formie poradnictwa, zapoznania się z aktywnymi technikami poszukiwania pracy, programów dla grup szczególnego ryzyka, w tym na przykład osób powyżej 50 roku życia. Należy w następnych latach wspierać bezrobotnych w zmianie kwalifikacji, kształcenia w szczególności poprzez zapewnienie dostępu do odpowiednich źródeł informacji poprzez zastosowanie instrumentów rynku pracy, włączenie sektora pozarządowego, organizacji pracodawców. Ważna jest współpraca jednostek organizacyjnych.

Niezbędne jest stworzenie odpowiednich warunków do życia i rozwoju dzieciom i młodzieży pozbawionych opieki rodzin naturalnych. Należy promować idee rodzicielstwa zastępczego. Tworzenie i rozwój rodzinnej pieczy zastępczej- zawodowe rodziny, specjalistyczne i pogotowia rodzinne- jest słusznym meritum na przyszłość. Pomocą należy objąć młodzież podejmującą się kontynuacji nauki oraz udzielić wsparcia w znalezieniu pracy osobom usamodzielniającym poprzez poradnictwo, pracę socjalną. Należy monitorować poziom świadczonych usług w placówkach opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci

i młodzieży i współpracować w tworzeniu spójnego systemu wsparcia dla wychowanków opuszczających placówki opiekuńczo-wychowawcze i rodzin zastępczych.

Ważnym zadaniem jest rozwój poradnictwa i upowszechnianie informacji w zakresie praw ofiar przemocy, ochrony zdrowia psychicznego, pieczy zastępczej, osób niepełnosprawnych, osób starszych, osób bezrobotnych. W tym celu niezbędne jest współdziałanie z różnymi podmiotami działającymi w sferze pomocy społecznej, szkolenie kadr, cykliczne spotkania, doskonalenie współpracy z mediami. Współpraca pozwoli w przyszłości monitorować stan pomocy w Powiecie Pilskim i zapobiegać pogłębianiu się zagrożeń niedostosowaniu w społeczeństwie.

VIII. CELE STRATEGICZNE I KIERUNKI DZIAŁANIA

Dla prawidłowej realizacji Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Pilskiego jest wskazanie celów dla obszarów pomocy społecznej. Należy wskazać zarówno cele strategiczne, jak również cele operacyjne.

Cele strategiczne to cele, które mają się przyczynić do realizacji zadań strategii. Określenie celów uzależnione jest od przeprowadzonej diagnozy aktualnej sytuacji pomocy społecznej w powiecie. Są one wytyczone w oparciu o kluczowe problemy społeczne występujące na terenie powiatu, których rozwiązanie umożliwi realizację zamierzonych działań.

Celami operacyjnymi nazywamy cele szczegółowe prowadzące w efekcie do osiągnięcia zamierzonego celu strategicznego. Stanowią one sprecyzowane zadania i działania wspierające osiągnięcie celu głównego. Cele operacyjne powinny wyznaczać bezpośrednie rozwiązania praktyczne.

Cel strategiczny 1 – ZINTEGROWANY SYSTEM WSPARCIA RODZINY

Cel operacyjny 1:

- Stworzenie systemu promowania prawidłowego funkcjonowania rodziny

Kierunki działań do celu operacyjnego:

1. rozwijanie skutecznych metod i form promowania postaw prorodzinnych,
2. inicjowanie aktywności rodzin na rzecz tworzenia grup samopomocowych,
3. upowszechnianie pozytywnego wzorca rodziny.

Cel operacyjny 2:

- Rozwijanie systemu wsparcia dla rodzin mających trudności w wypełnianiu swoich funkcji

Kierunki działań do celu operacyjnego:

1. wspieranie rozwoju sieci placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży,
2. poprawa funkcjonowania instytucji zajmujących się wsparciem osób i rodzin z problemami wychowawczymi - upowszechnianie pracy asystentów rodzinnych,
3. rozwój wsparcia specjalistycznego (w tym m.in.: organizowanie pomocy psychologicznej dla dzieci będących w sytuacji kryzysu emocjonalnego, prowadzenie interwencji w sytuacjach kryzysowych również na terenie domu rodzinnego, upowszechnianie wiedzy i warsztatów psychologiczno - pedagogicznych wśród rodziców),
4. monitorowanie środowisk „z grupy ryzyka”,
5. organizacja wypoczynku dla dzieci i młodzieży z rodzin mających trudności w wypełnianiu swoich funkcji,
6. stworzenie systemu współpracy i dobrego przepływu informacji pomiędzy organizacjami i instytucjami świadczącymi pomoc dziecku i rodzinie,
7. zapewnienie opieki i wychowania dzieciom pozbawionym częściowo lub całkowicie opieki rodziców poprzez rozwój pieczy zastępczej rodzinnej i instytucjonalnej.

Cel operacyjny 3:

- Wspieranie działań na rzecz poprawy warunków życia osób starszych i rozwój integracji międzypokoleniowej

Kierunki działań do celu operacyjnego:

1. inicjowanie tworzenia Klubów Seniora,
2. inicjowanie rozwoju usług opiekuńczych, budowanie systemu rodzin wspierających,
3. rozwój poradnictwa społecznego dla osób starszych, szczególnie samotnych, tworzenie grup wsparcia, punktów informacyjnych i innych form aktywnego spędzania wolnego czasu,
4. promowanie i wspieranie wolontariatu jako formy integracji społecznej dla osób niepełnosprawnych i starszych.

Termin realizacji strategii: lata 2016 – 2022

Realizatorzy celów i kierunków działań:

Samorząd powiatu, samorzady gminne, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, jednostki organizacyjne powiatu, jednostki organizacyjne gmin zgodnie z właściwością zadań, organizacje pozarządowe.

Środki finansowe na realizację celów:

Budżet powiatu, budżety gmin, środki pozyskane z funduszy zewnętrznych: rządowych, pozarządowych, programów celowych w tym europejskiego funduszu społecznego.

Oczekiwane efekty realizacji celu:

Sprawnie funkcjonujący system wsparcia na rzecz rodziny, dzieci i młodzieży, zapewniający - dzięki współpracy poszczególnych służb i kompetencji kadry - różnorodne formy pomocy, w szczególności uprzedzający sytuacje kryzysowe i zabezpieczający bezpieczeństwo rodzin. W sytuacji kryzysowej system przyjmuje funkcje ratownicze i opiekuńcze, nie pozostawiając żadnego dziecka i rodziny z własnymi problemami, wspiera także osoby usamodzielniające się. Podniesienie jakości świadczonych usług socjalnych, zwiększanie dostępności i wiedzy na temat instytucji pomocowych, uwrażliwi społeczność lokalną na potrzeby dzieci i osób starszych. Wzrost liczby wolontariuszy. Poszerzenie oferty działań wspierających, integrujących i edukacyjnych będą zapobiegać wykluczeniu społecznemu.

Cel strategiczny 2 – OGRANICZENIE SKUTKÓW BEZROBOCIA

Cel operacyjny 1:

Przeciwdziałanie zjawisku dziedzicznego bezrobocia w rodzinach

Kierunki działań do celu operacyjnego:

1. rozpoznanie środowisk zagrożonych dziedziczeniem bezrobocia,
2. integracja podmiotów podejmujących działania na rzecz osób bezrobotnych,
3. kompleksowe wsparcie rodzin zagrożonych dziedziczeniem bezrobocia,
4. opracowanie i wdrażanie programów i działań aktywizujących.

Cel operacyjny 2:

- Tworzenie systemu wsparcia dla osób bezrobotnych w celu ich aktywizowania

Kierunki działań do celu operacyjnego:

1. rozwijanie stałej współpracy jednostek organizacyjnych pomocy społecznej z Powiatowym Urzędem Pracy, organizacjami pozarządowymi, organizacjami pracodawców w zakresie monitorowania zjawiska bezrobocia;
2. objęcie szczególną pomocą osób długotrwale bezrobotnych (poradnictwo, zapoznanie z aktywnymi technikami poszukiwania pracy, programy dla grup szczególnego ryzyka, w tym osób powyżej 50 roku życia);
3. aktywizacja i animacja środowiska lokalnego poprzez ogłaszanie konkursów na realizację zadań publicznych,
4. wsparcie osób bezrobotnych w zmianie kwalifikacji zawodowych, kształceniu w szczególności poprzez zapewnienie dostępu do odpowiednich źródeł informacji poprzez zastosowanie instrumentów rynku pracy, włączanie sektora pozarządowego, organizacji pracodawców i samorządów lokalnych,
5. rozwój działań polegających na podwyższeniu usług poradnictwa zawodowego poprzez promowanie na każdym etapie życia idei planowania rozwoju zawodowego (szczególnie wśród młodzieży).

Cel operacyjny 3:

- Wspieranie rozwoju podmiotów ekonomii społecznej

Kierunki działania dla celu operacyjnego:

1. tworzenie Centrum Integracji Społecznej, Klubów Integracji Społecznej,
2. tworzenie i rozwój spółdzielni socjalnych,
3. rozwój zatrudnienia wspomaganego,
4. tworzenie miejsc pracy dla osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem.

Termin realizacji strategii: lata 2016 – 2022

Realizatorzy celów i kierunków działań:

Samorząd powiatu, samorzady gminne, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, Powiatowy Urząd Pracy, Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna i inne jednostki organizacyjne powiatu, jednostki organizacyjne gmin zgodnie z właściwością zadań, organizacje pozarządowe, pracodawcy.

Środki finansowe na realizację celów:

Budżet powiatu, budżety gminne środki pozyskane z funduszy zewnętrznych: rządowych, pozarządowych, programów celowych w tym europejskiego funduszu społecznego.

Oczekiwane efekty realizacji celu: zmniejszenie liczby osób bezrobotnych, szczególnie tych długotrwale bezrobotnych, poprzez zmianę kwalifikacji zawodowych osób, zwiększenie umiejętności poszukiwania pracy, tworzenie miejsc pracy – rozwój ekonomii społecznej. Rozwój poradnictwa zawodowego dla młodzieży, planowanie kariery zawodowej a przez to kształcenie dostosowane do potrzeb rynku pracy.

Cel strategiczny 3 - AKTYWIZACJA I INTEGRACJA GRUP ZAGROŻONYCH WYKLUCZENIEM SPOŁECZNYM

Cel operacyjny 1:

- Współpraca w tworzeniu spójnego systemu wsparcia dla wychowanków opuszczających placówki opiekuńczo - wychowawcze i rodziny zastępcze

Kierunki działań do celu operacyjnego:

1. określenie potrzeb i możliwości w zakresie mieszkań chronionych dla wychowanków usamodzielniających się,
2. dążenie do zabezpieczenia w zasobach gminnych- mieszkań dla wychowanków opuszczających system pieczy zastępczej, w tym organizacja mieszkań usamodzielniania,
3. objęcie opieką i wsparciem psychologiczno - pedagogicznym, terapeutycznym, socjalnym i prawnym wychowanków w procesie usamodzielniania,
4. udzielanie pomocy finansowej dla usamodzielniających się wychowanków,
5. umożliwienie uczestnictwa wychowankom w projektach dofinansowanych ze środków UE.

Cel operacyjny 2:

- Wspieranie rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi

Kierunki działań do celu operacyjnego:

1. wspieranie upowszechniania opieki przedszkolnej, szkolnictwa integracyjnego i specjalnego,
2. podejmowanie działań mających na celu rozwój i upowszechnianie wczesnego wspomagania dla dzieci i rodzin z Powiatu Pilskiego,

3. udzielanie poradnictwa i wsparcia dla rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi, w tym poradnictwa psychologicznego, pedagogicznego, prawnego i pracy socjalnej.

Cel operacyjny 3:

- Podnoszenie świadomości społecznej na temat osób niepełnosprawnych oraz ich praw i uprawnień

Kierunki działań do celu operacyjnego:

1. upowszechnianie informacji o prawach i uprawnieniach osób niepełnosprawnych,
2. opracowanie i rozpowszechnianie informatorów dotyczących organizacji pozarządowych działających na rzecz osób niepełnosprawnych,
3. wspieranie grup samopomocowych, klubów integracji społecznej i organizacji pozarządowych.

Cel operacyjny 4:

- Integracja osób niepełnosprawnych ze środowiskiem

Kierunki działań do celu operacyjnego:

1. systematyczny lobbying na rzecz likwidacji barier architektonicznych,
2. umożliwienie osobom niepełnosprawnym, w szczególności poruszającym się na wózkach inwalidzkich, pełnego uczestnictwa w życiu społecznym poprzez rozwijanie właściwych dla nich form transportu,
3. zwiększenie uczestnictwa osób niepełnosprawnych w działalności sportowej, kulturalnej i rekreacyjnej,
4. opracowywanie programów integrujących ze środowiskiem osoby zaburzone i chore psychicznie,
5. wspieranie realizacji programów integracyjnych obejmujących niepełnosprawne dzieci od najmłodszych lat
6. rozwój bazy wsparcia środowiskowego dla osób niepełnosprawnych i ich rodzin
7. podnoszenie jakości usług opiekuńczych poprzez systematyczne szkolenie i przekwalifikowanie kadr,
8. wspieranie profesjonalnych form pomocy przy udziale wolontariuszy.

Cel operacyjny 5:

- Rozwijanie form rehabilitacji zawodowej

Kierunki działań do celu operacyjnego:

1. umożliwienie osobom niepełnosprawnym udziału w szkoleniach i przekwalifikowaniach zawodowych,
2. wspieranie pracodawców w tworzeniu i przystosowaniu stanowisk pracy dla osób niepełnosprawnych stosownie do potrzeb i możliwości,
3. prowadzenie działań służących tworzeniu miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych i większych możliwości ich zatrudnienia,
4. prowadzenie działań służących rozwijaniu i promocji form współpracy pomiędzy pracodawcami, organizacjami pozarządowymi, samorządem lokalnym, zwiększających możliwość zatrudnienia socjalnego osób niepełnosprawnych,
5. promocja i rozwój Zakładu Aktywności Zawodowej,
6. rozwój zatrudnienia wspomaganego.

Cel operacyjny 6:

- Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie

Kierunki działań do celu operacyjnego:

1. rozwój poradnictwa i upowszechniania informacji z zakresu praw ofiar przemocy domowej,
2. wspieranie zespołów interdyscyplinarnych rozwiązujących problemy przemocy w rodzinie i kwestie krzywdzenia dzieci,
3. opracowanie materiałów informacyjnych o instytucjach udzielających pomocy w sytuacjach występowania przemocy,
4. tworzenie punktów konsultacyjno – interwencyjnych, pomocy psychologicznej, pomocy prawnej, pomocy terapeutycznej,
5. upowszechnianie wiedzy psychologicznej na temat skutków przemocy domowej u dzieci,
6. terapia rodzinna dla ofiar przemocy domowej,

7. praca nad zmianą mentalności lokalnej społeczności w podejściu do interwencji sąsiedzkiej w przypadkach przemocy w rodzinie - zmiana stereotypu problemu zamkniętego w „czterech ścianach”,

8. rozwój współpracy z placówkami medycznymi, oświatowymi, policją, kuratorami sądowymi, Sądem Rejonowym w celu przeciwdziałania przemocy domowej.

Cel operacyjny 7:

- Promowanie właściwych postaw społecznych, ważnych dla przeciwdziałania niedostosowaniu społecznemu dzieci i młodzieży oraz zjawisku przestępczości

Kierunki działań do celu operacyjnego:

1. rozwój profilaktyki poprzez tworzenie i umacnianie środowiskowych form pomocy dzieciom i rodzinie

2. umiejętne spędzanie wolnego czasu jako czynnik sprzyjający ograniczeniu skutków niedostosowania społecznego wśród dzieci i młodzieży,

3. monitorowanie zjawiska przestępczości, szczególnie wśród nieletnich,

4. współuczestnictwo w szkoleniach na temat profilaktyki i rozwiązywania problemu przestępczości,

5. zwiększenie świadomości w środowiskach lokalnych na temat zjawiska przestępczości
- kampanie informacyjne i pogadanki,

Termin realizacji strategii: lata 2016 - 2022

Realizatorzy celów i kierunków działań:

Samorząd powiatowy, samorządy gminne, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, Policja, Sąd, jednostki organizacyjne powiatu i gmin zgodnie z właściwością zadań, organizacje pozarządowe.

Środki finansowe na realizację celów:

Budżet powiatu, budżety gmin, PFRON, środki pozyskane z funduszy zewnętrznych: rządowych, pozarządowych, programów celowych, europejski fundusz społeczny.

Oczekiwane efekty realizacji celu:

Podjęcie działań prowadzących do uwrażliwienia społeczeństwa powiatu na potrzeby osób niepełnosprawnych, wychowanków opuszczających placówki opiekuńczo - wychowawcze,

rodziny zastępcze, zjawisko przemocy w rodzinie i przestępczość nieletnich. Rozwój i budowanie kompleksowej pomocy społecznej dzięki wykwalifikowanej kadrze współpracującej ze sobą, dotarcie do szerszej grupy osób zagrożonych wykluczeniem społecznym poprzez działania profilaktyczne i wprowadzanie innowacyjnych rozwiązań. Zwiększanie zatrudnienia osób niepełnosprawnych. Podnoszenie jakości usług rehabilitacyjnych zawodowych i społecznych. Zachęcenie osób niepełnosprawnych do udziału w życiu społecznym. Promocja działalności organizacji pozarządowych.

Cel strategiczny 4 - TWORZENIE PARTNERSTWA LOKALNEGO, ROZWÓJ DZIAŁALNOŚCI SEKTORA EKONOMII SPOŁECZNEJ

Cel operacyjny 1:

- Tworzenie partnerstw lokalnych i regionalnych

Kierunki działań do celu operacyjnego:

1. pokazanie pracownikom samorządu lokalnego w jaki sposób można budować partnerstwo, jak ono wpływa na ożywienie gospodarcze, oraz jakie metody stosować pomagając osobom zwalnianym z pracy i bezrobotnym,
2. stosowanie poznanych metod w społeczności lokalnej w celu budowania partnerskich relacji między mieszkańcami, samorządem, organizacjami pozarządowymi i instytucjami
3. tworzenie struktur, sprzyjających budowaniu partnerstwa z wykorzystaniem najnowszych metod działania,

Cel operacyjny 2

- Budowanie i rozwój sektora ekonomii społecznej

Kierunki działania dla celu operacyjnego:

1. udział lokalnych partnerów społecznych w aktywnym planowaniu, wdrażaniu inicjatyw rozwojowych,
2. analiza rynku gospodarczego w powiecie i szukanie niszy gospodarczej dla wykorzystania przez podmioty ekonomii społecznej,
3. prowadzenie doradztwa, szkoleń dla liderów i osób zagrożonych wykluczeniem, umożliwiające im założenie działalności w sektorze ekonomii społecznej,
4. szkolenia osób prawnych z zakresu tworzenia i działalności podmiotów ekonomii społecznej,

5. realizacja projektów w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego,
6. wspieranie w rozwoju istniejących podmiotów ekonomii społecznej.

Termin realizacji strategii: lata 2016 - 2022

Realizatorzy celów i kierunków działań:

Samorząd powiatu, samorządy miejski i gminne, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, Zakład Aktywności Zawodowej, jednostki organizacyjne powiatu i gmin zgodnie z właściwością zadań, organizacje pozarządowe, fundacje, pracodawcy.

Środki finansowe na realizację celów:

Budżet powiatu, budżety gminne, PFRON, środki pozyskane z funduszy zewnętrznych: rządowych, pozarządowych, programów celowych, europejskiego funduszu społecznego.

Oczekiwane efekty realizacji celu:

Podjęcie wspólnych działań na rzecz ekonomii społecznej.

Współpraca jednostek pozwoli na realizację celu: utworzenie partnerstwa lokalnego i rozwój działalności sektora ekonomii społecznej w powiecie. Aktywna integracja społeczności lokalnej.

Cel strategiczny 5 – SŁUŻBY SPOŁECZNE NA RZECZ AKTYWNOŚCI OBYWATELSKIEJ

Cel operacyjny1:

- Profesjonalizacja służb społecznych jako czynnik integracji społecznej

Kierunki działań do celu operacyjnego:

1. wzmocnienie roli pracownika socjalnego jako profesjonalisty działającego na rzecz pełnej integracji społecznej osób wykluczonych,
2. upowszechnianie informacji o aktualnej ofercie i formach świadczeń pomocowych,
3. projektowanie i wdrażanie nowych rozwiązań organizacyjnych oraz instrumentów i programów służących podniesieniu jakości świadczonych usług poprzez instytucje pomocy społecznej,
4. przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu,
5. stałe podnoszenie kwalifikacji przez kadry pomocy społecznej.

Cel operacyjny 2:

- Wspieranie aktywności społecznej

Kierunki działań do celu operacyjnego:

1. aktywna współpraca z organizacjami pozarządowymi, koordynacja i wspieranie wspólnych działań,
2. rozwój wolontariatu,
3. wspieranie działań na rzecz tworzenia aktywnych środowisk lokalnych,
4. inspirowanie społeczności lokalnych powiatu do tworzenia własnych lokalnych systemów wsparcia i pomocy różnym grupom społecznym,
5. promocja i wspieranie aktywności i współpracy środowisk lokalnych, gospodarczych, pozarządowych i samorządowych na rzecz rozwoju społecznego.

Termin realizacji strategii: lata 2016 - 2022

Realizatorzy celów i kierunków działań:

Samorząd powiatu, samorzady gminne, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, Gminne i Miejskie Ośrodki Pomocy Społecznej i inne jednostki zgodnie z właściwością zadań, organizacje pozarządowe.

Środki finansowe na realizację celów:

Budżet powiatu, budżety gminne, środki pozyskane z funduszy zewnętrznych: rządowych, pozarządowych, programów celowych, europejskiego funduszu społecznego.

Oczekiwane efekty realizacji celu:

Wyspecjalizowana kadra pomocy społecznej. Wysoka jakość świadczonych usług beneficjentom pomocy społecznej. Wzrost aktywności społeczności lokalnej i świadomości własnych możliwości i potencjału.

IX. MONITOROWANIE STRATEGII I WSKAŹNIKI STOPNIA EFEKTYWNOŚCI

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Pilskiego będzie na bieżąco monitorowana. Monitorowanie pozwoli na skuteczne zarządzanie strategią oraz zapewni jak najlepsze warunki współpracy między instytucjami pomocy społecznej Powiatu Pilskiego.

Koordynatorem realizacji Strategii zgodnie z art. 112 ust. 9 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (Dz. U. z 2015r., poz. 163, z późn. zm.) będzie Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Pile.

Monitoring i ewaluacja Strategii polegać będzie na systematycznej ocenie realizowanych działań oraz modyfikacji kierunków działania w przypadku istotnych zmian społecznych, które mogą pojawić się w szczególności poprzez zmianę regulacji prawnych. Wdrażanie Strategii monitorowane będzie na bieżąco przez realizatorów merytorycznych poszczególnych zadań, natomiast ocena stopnia realizacji osiągniętych efektów Strategii dokonywana będzie corocznie przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Pile.

Do oceny realizowanych kierunków działań będą wykorzystywane wskaźniki monitoringowe. Analiza wskaźników monitoringowych może być użytecznym narzędziem przy ocenie efektywności wprowadzonej Strategii.

Proponowane wskaźniki oceny efektywności realizacji poszczególnych celów strategicznych.

Cel strategiczny 1.

- liczba kampanii społecznych,
- liczba powstałych grup samopomocowych,
- liczba placówek wsparcia dziennego,
- liczba zatrudnionych asystentów rodziny,
- liczba przeprowadzonych warsztatów psychologiczno-pedagogicznych,
- liczba udzielonych porad; psychologicznych, pedagogicznych i prawnych,
- organizacja wypoczynku dla dzieci i młodzieży,
- liczba powstałych rodzin zastępczych; spokrewnionych, niezawodowych i zawodowych,
- liczba powstałych klubów, świetlic dla osób starszych,
- liczba realizowanych projektów i programów oraz osób w nich uczestniczących,
- liczba wolontariuszy.

Cel strategiczny 2.

- liczba programów i działań aktywizujących,
- liczba programów dla grup szczególnego ryzyka,

- liczba udzielonych porad,
- liczba ogłoszonych konkursów na realizację zadań publicznych,
- liczba przekwalifikowanych osób,
- poradnictwo zawodowe - liczba objętych szkół.

Cel strategiczny 3.

- liczba powstałych mieszkań chronionych,
- liczba zabezpieczonych w zasobach gminnych mieszkań socjalnych,
- pomoc finansowa dla usamodzielnianych wychowanków,
- liczba wychowanków biorących udział w projektach,
- liczba udzielanych porad dla rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi,
- liczba dzieci objętych wczesnym wspomaganiam,
- liczba wydanych informatorów dla osób niepełnosprawnych,
- liczba powstałych grup samopomocowych i klubów integracji,
- liczba nowych miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych,
- zlikwidowane bariery architektoniczne,
- liczba imprez sportowo - kulturalnych i integracyjnych,
- liczba osób objętych wsparciem z powodu przemocy w rodzinie,
- liczba osób objętych poradnictwem i terapią,
- liczba punktów konsultacyjno-interwencyjnych,
- liczba zespołów interdyscyplinarnych do spraw przemocy w rodzinie, i interwencji w sytuacjach kryzysowych,
- liczba szkoleń na temat profilaktyki i przestępczości nieletnich,
- statystyki dotyczące przestępczości nieletnich,

Cel strategiczny 4.

- zaangażowanie samorządów lokalnych w tworzenie partnerstw,
- liczba organizacji pozarządowych wspólnie działających w rozwoju, partnerstwa lokalnego i ekonomii społecznej,

- liczba zorganizowanych szkoleń w zakresie partnerstwa lokalnego i ekonomii społecznej,
- liczba realizowanych projektów i osób w nich uczestniczących.

Cel strategiczny 5.

- liczba pracowników socjalnych w powiecie,
- liczba szkoleń dla pracowników socjalnych,
- liczba pracowników kończących kierunkowe studia podyplomowe,
- liczba wolontariuszy i nowych organizacji pozarządowych,
- liczba lokalnych programów i wspólnych działań na rzecz danej społeczności.

ZAKOŃCZENIE

Opracowana Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Pilskim na lata 2016 - 2022 pozwoli na celowe, systematyczne i planowe dążenie do osiągnięcia wytyczonych celów strategicznych. Realizacja tych celów wymaga dużej aktywności samorządów szczebla gminnego, powiatowego, w koordynacji i finansowaniu wielu działań. Nie bez znaczenia jest także zaangażowanie innych podmiotów, organizacji pozarządowych i uczestników życia społecznego. Wydaje się, że wiele kierunków działań możliwych jest do realizacji i osiągnięcia dzięki pozyskaniu środków pochodzących z Funduszy Unii Europejskiej. Stopień wykorzystania tych środków zależeć będzie od motywacji i umiejętności pracowników szczebla gminnego i powiatowego, organizacji pozarządowych.

Wdrożenie Strategii przyczyni się do znaczącego ograniczenia występujących na terenie powiatu problemów społecznych. Jej efektem będzie wzrost poziomu życia obywateli oraz integracja społeczności lokalnej. Pełne wdrożenie zadań zapisanych w Strategii ma również na celu powstanie spójnego systemu opieki nad dzieckiem i rodziną, pomocy osobom niepełnosprawnym, bezrobotnym, znajdującym się w sytuacji kryzysowej.

Przyjęty model obszarów problemowych wynikał z faktu, że problemy społeczne nie są cechą pojedynczych osób, ale całych środowisk, rodzin, grup społecznych. Takie postrzeganie zjawisk pozwala na strategiczne rozwiązania społeczne na poziomie lokalnym. Systemowe podejście daje szansę na rozwiązania strukturalne i skuteczne wyłączenie osób z systemu pomocy społecznej, w wyniku ich reintegracji społeczno – zawodowej.

**INSTYTUCJE I PODMIOTY ZAJMUJĄCE SIĘ POMOCĄ SPOŁECZNĄ
NA TERENIE POWIATU PILSKIEGO**

Tabela nr 16. Instytucje gminne i powiatowe zajmujące się pomocą społeczną.

Lp.	Nazwa instytucji/organizacji	Adres siedziby	Rodzaj działalności
Gminne i Powiatowe Jednostki Organizacyjne			
1.	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Pile	al. Niepodległości 37 64-920 Piła	Realizuje zadania z zakresu pomocy społecznej.
2.	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Pile	ul. Kwiatowa 5 64-920 Piła	Realizuje zadania ustawy o pomocy społecznej na terenie miasta Piła
3.	Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Łobżenicy	Złotowska 11a 89-310 Łobżenica	Realizuje zadania ustawy o pomocy społecznej na terenie gminy
4.	Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Ujściu	Wojska Polskiego 12 64-850 Ujście	Realizuje zadania ustawy o pomocy społecznej na terenie gminy
5.	Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Wyrzysku	Bydgoska 38 89-300 Wyrzysk	Realizuje zadania ustawy o pomocy społecznej na terenie gminy
6.	Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Wysokiej	Pl. Powstańców Wielkopolskich 20/21 89-320 Wysoka	Realizuje zadania ustawy o pomocy społecznej na terenie gminy
7.	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Białośliwiu	ks. Kordeckiego 1 89-340 Białośliwie	Realizuje zadania ustawy o pomocy społecznej na terenie gminy
8.	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Kaczorach	ul. Dworcowa 22 64-810 Kaczory	Realizuje zadania ustawy o pomocy społecznej na terenie gminy
9.	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Miasteczku Krajeńskim	ul. Dąbrowskiego 16 89-350 Miasteczko Krajeńskie	Realizuje zadania ustawy o pomocy społecznej na terenie gminy
10.	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Szydłowie	Jaraczewo 2 64-930 Szydłowo	Realizuje zadania ustawy o pomocy społecznej na terenie gminy
Placówki opiekuńcze dla osób starszych i niepełnosprawnych			
11.	DOM POMOCY SPOŁECZNEJ IM. JANA PAWŁA II W PILE	ul. 11 listopada 40 64-920 Piła	Całodobowa opieka nad osobami chorymi somatycznie
12.	DOM POMOCY SPOŁECZNEJ W RZADKOWIE	Rzadkowo 79 64-810 Kaczory	Całodobowa opieka nad dziećmi i młodzieżą niepełnosprawną intelektualnie
13.	DOM POMOCY SPOŁECZNEJ W CHLEBNIE	Chlebno 8 89-310 Łobżenica	Całodobowa opieka nad osobami dorosłymi (kobiety) niepełnosprawnymi intelektualnie
14.	DOM POMOCY SPOŁECZNEJ W FALMIEROWIE	Falmierowo 1 89-311 Falmierowo	Całodobowa opieka nad osobami dorosłymi (kobiety) niepełnosprawnymi intelektualnie
15.	DOM POMOCY SPOŁECZNEJ W DĘBNIE	Dębno 27 89-310 Łobżenica	Całodobowa opieka nad osobami dorosłymi (mężczyźni) niepełnosprawnymi intelektualnie
Placówki wychowania pozaszkolnego			
16.	Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna Wad Mowy i	ul. Sikorskiego 19 64-920 Piła	Opieka pedagogiczno - psychologiczna

STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH W POWIECIE PILSKIM
NA LATA 2016 – 2022

	Słuchu		
17.	Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna	ul. Sikorskiego 19 64-920 Piła	Opieka pedagogiczno – psychologiczna
18.	Poradnia Psychologiczno - Pedagogiczna	ul. Wiejska 1 89-300 Wyrzysk	Opieka pedagogiczno – psychologiczna
Organizacje pozarządowe			
19.	Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Laryngologii przy Oddziale Laryngologii Szpitala Specjalistycznego „REMEDIUM”	64-920 Piła ul. Rydygiera 1	
20.	Pilskie Stowarzyszenie Zarządców Nieruchomości i Właścicieli Lokali w Pile	64-920 Piła ul. Niemcewicza 14	
21.	Stowarzyszenie Oświatowe „Integracja”	64-920 Piła ul. Świerkowa 19	
22.	Stowarzyszenie „Mała Szkoła” na Rzecz Ekorozwoju w Rudzie	Ruda nr 4 89-300 Wyrzysk	
23.	Stowarzyszenie „Nasze Dzieci”	89-300 Wyrzysk ul. 22 Stycznia 16 C	
24.	Stowarzyszenie „Młodzi Sojaldemokraci”	64-920 Piła ul. Śródmiejska 1	
25.	Krostkowskie Stowarzyszenie Trzeźwości „Michał”	89-334 Krostkowo nr 37	
26.	Pilaska Grupa Motocyklowa „RIDE TO LIVE” w Pile	64- 920 Piła ul. Traugutta 5/2	
27.	Stowarzyszenie Miłośników Motocykli Krajna Motors Team w Łobżenicy	89- 310 Łobżenica ul. Walki Młodych 18	
28.	Salezjańskie Stowarzyszenie Wychowania Młodzieży	64-920 Piła ul. Św. Jana Bosko 1	
29.	Towarzystwo „Wyrzyska Kolejka Powiatowa”	89-340 Białośliwie ul. Polna 5	
30.	Stowarzyszenie Sołtysów Gminy Wyrzysk	89-300 Wyrzysk ul. Bydgoska 29/24	
31.	Związek Stowarzyszeń „Pilski Bank Żywności”	64-920 Piła ul. Motylewska 24	
32.	Stowarzyszenie „PRO- SENIOR”	64-920 Piła ul. Bydgoska 68	
33.	Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju Poradnictwa Obywatelskiego	64-920 Piła ul. 11 Listopada 51	
34.	Stowarzyszenie Pomocy Humanitarnej w Pile	64-920 Piła ul. Węglowa 9	
35.	Stowarzyszenie „Służymy Innym” im. Księdza doktora Bolesława Domańskiego	64-920 Piła ul. Niemcewicza 14	
36.	Stowarzyszenie Ekologiczne Centrum Promocji Zdrowia, Sportu i Rekreacji „MORENA”	Brzostowo 69 89-350 Miasteczko Krajeńskie	
37.	Stowarzyszenie Integracyjne na rzecz Osób Niepełnosprawnych „Daj Radość Niepełnosprawnym”	64-920 Piła ul. Świerkowa 19	
38.	Stowarzyszenie Przyjaciół Sportu i Kultury	64-920 Piła ul. Witosa 26/6	
39.	Pilskie Stowarzyszenie	64-920 Piła	

STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH W POWIECIE PILSKIM
NA LATA 2016 – 2022

	Miłośników Eksploracji „ALBATROS”	Al. Niepodległości 145	
40.	Uniwersytet Trzeciego Wieku w Pile	64-920 Piła ul. Gen. Sikorskiego 9	
41.	Stowarzyszenie Wspomożycielka	64-920 Piła ul. Złota 1	
42.	Stowarzyszenie „CORDIS” w Dębnie	Dębno 27 89-310 Łobżenica	
43.	Stowarzyszenie Pomocy Gimnazjum w Wyrzysku „Szkoła Marzeń”	ul. Parkowa 8 89-300 Wyrzysk	
44.	Stowarzyszenie Centrum Wolontariatu w Pile	ul. 11 Listopada 38 64-920 Piła	
45.	Stowarzyszenie Ziemi Łobżenickiej	ul. Sportowa 16 89-310 Łobżenica	
46.	Stowarzyszenie "Kraina lasów i wody"	64-930 Szydłowo ul. Krańcowa 2	
47.	Stowarzyszenie "Nasz Dom w Falmierowie"	Falmierowo 1 89-300 Wyrzysk	
48.	Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Gminy Miasteczko Krajeńskie "Nadnotecki Szlak"	89-350 Miasteczko Krajeńskie ul. Dąbrowskiego 39	
49.	Stowarzyszenie Formacja Dźwierzszno O.M.M.P.	Dźwierzszno Małe 56 89-310 Łobżenica	Stowarzyszenie działające na rzecz dzieci i młodzieży oraz społeczności lokalnej.
Placówki oświatowe			
50.	Lista szkół Powiatu Pilskiego	Wykaz nr 1 Szkół Powiatu Pilskiego	Realizują zadania z zakresu nauczania na poziomie przedszkolnym, wczesnoszkolnym, podstawowym, gimnazjalnym, ponadgimnazjalnym. Nauczania dzieci niepełnosprawnych z upośledzeniem umysłowym.
Placówki opieki psychiatrycznej oraz organizacje działające na rzecz zdrowia psychicznego			
51.	Niepubliczny Specjalistyczny Zakład Opieki Psychiatrycznej i Odwykowej dla Dorosłych w Pile	Aleja Wojska Polskiego 49 64-920 Piła	Specjalizacja: psychiatria, leczenie schorzeń psychicznych
52.	Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Oddział Pile	Bydgoska 21 64-920 Piła	organizacja zastępczych środowisk rodzinnych dla dzieci osieroconych /adopcja, rodziny zastępcze, rodzinne domy dziecka; opieka i pomoc udzielana dzieciom z rodzin biednych, wielodzietnych, patologicznych, rozbitych, dzieciom przewlekle chorym i niepełnosprawnym; organizacja wakacji letnich i ferii zimowych; prowadzenie całorocznego Domu Wczasów Dziecięcych TPD w Głazie dla dzieci z terenów zagrożonych ekologicznie - turnusy śródroczne, na

STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH W POWIECIE PILSKIM
NA LATA 2016 – 2022

			których dzieci odbywają zajęcia lekcyjne
Placówki udzielające pomocy ofiarom przemocy w rodzinie, osobom uzależnionym			
53.	Posterunki policji w poszczególnych gminach		Realizują zadania wynikające z zakresu ustawy.
54.	Prokuratura Rejonowa w Pile	gen. Władysława Andersa 10 64-920 Piła	Realizuje obowiązki wynikające z zakresu ustawy
55.	Sąd Rejonowy w Pile	al. Powstańców Włkp. 79 64-920 Piła	Realizuje obowiązki wynikające z zakresu ustawy
56.	Wielkopolskie Centrum Pomocy Bliźniemu Monar-Markot NZOZ z siedzibą w Roznowicach filia w Pile	64-920 Piła al. Niepodległości 135 tel.(067)215-22-50	Pomoc dla osób używających narkotyki, dla rodzin osób uzależnionych, dla osób uzależnionych od narkotyków oferują poradnictwo bezpłatnie terapię indywidualną, psychoterapię indywidualną, terapię grupową, konsultację lekarską i prawną.
57.	NZOZ Ars Medical- poradnia leczenia uzależnień	ul. Wojska Polskiego 43 64-920 Piła	Pomoc dla osób używających narkotyki, dla rodzin osób uzależnionych, dla osób uzależnionych od narkotyków oferują poradnictwo bezpłatnie terapię indywidualną, psychoterapię indywidualną, terapię grupową, konsultację lekarską i prawną.
58.	Poradnia Zdrowia Psychicznego REMEDIUM- Gabinet Terapii uzależnień	ul. Wojska Polskiego 19 89-300 Wyrzysk	Terapia uzależnień
59.	Poradnia Zdrowia Psychicznego dla Dzieci, Młodzieży i Dorosłych	al. Wojska Polskiego 49 B 64-920 Piła	Poradnia Leczenia Uzależnień dla Dzieci i Młodzieży
60.	Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie w Pile	ul. Rydygiera 23 64 – 920 Piła	Zapewnienie schronienia ofiarom przemocy w rodzinie, bez skierowania i bez względu na dochód, na okres do 3 miesięcy z możliwością przedłużenia w przypadkach uzasadnionych sytuacją ofiary przemocy w rodzinie. Oferowane jest poradnictwo psychologiczne, socjalne, prawne, medyczne oraz pomoc socjoterapeutyczną i terapeutyczną.
Pomoc osobom najbardziejym i bezdomnym			
61.	Gminy z terenu Powiatu Pilskiego		Pomoc mogą realizować w imieniu gmin: -Ośrodki Pomocy Społecznej, -organizacje społeczne (fundacje i stowarzyszenia), Kościoł Katolicki i inne kościoły, związki wyznaniowe.
62.	Pilskie Centrum Pomocy	al. Niepodległości 135,	Noclegownia dla osób

STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH W POWIECIE PILSKIM
NA LATA 2016 – 2022

	Bliźniemu Monar - Markot	64-920 Piła	bezdomych i najuboższych
63.	Pilskie Centrum Pomocy Bliźniemu Monar - Markot	al. Niepodległości 135, 64-920 Piła	Dom dla Mężczyzn z Problemem Alkoholowym
64.	Pilskie Centrum Pomocy Bliźniemu „Monar-Markot”.	ul. Długosza 33 64-920 Piła	Dom dla Matek Samotnie Wychowujących Dzieci, Kobiet Bezdomych i Niepełnosprawnych.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z instytucji.

WYKAZ SZKÓŁ I PLACÓWEK W POWIECIE PILSKIM

Tabela 17

Gmina Białosłiwie	
<ul style="list-style-type: none"> Gimnazjum im. Biskupa Michała Kozala ul. 4 Stycznia 8 89-340 Białosłiwie Telefon: 0672875587 	<ul style="list-style-type: none"> Samorządowe Przedszkole ul. Podgórna 45A 89-340 Białosłiwie Telefon: 0672875025
<ul style="list-style-type: none"> Szkoła Filialna w Dębówku Nowym Dębówko Nowe 40 89-340 Dębówko Nowe Telefon: 0672876123 	<ul style="list-style-type: none"> Szkoła Podstawowa im. Wiktora Kaji w Białosłiwie ul. 4 Stycznia 8 89-340 Białosłiwie Telefon: 0672875019
<ul style="list-style-type: none"> Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego w Wyrzysku - Szkoła Policealna dla Dorosłych w Niezychowie - Technikum - Zasadnicza Szkoła Zawodowa Specjalna (CKZIU) 89-340 Niezychowo Telefon: 672867709 	
Gmina Kaczory	
<ul style="list-style-type: none"> Gimnazjum im. J. Pawła II w Kaczorach ul. Chodzieska 5 64-810 Kaczory Telefon: 0672842554 	<ul style="list-style-type: none"> Przedszkole Publiczne w Kaczorach Plac Jana Pawła II 30 64-810 Kaczory Telefon: 0672842394
<ul style="list-style-type: none"> Przedszkole Publiczne w Dziembowie Dziembowo 82 64-810 Dziembowo Telefon: 0672841139 	<ul style="list-style-type: none"> Publiczne Przedszkole w Morzewie Morzewo 99 64-810 Morzewo Telefon: 0672842437
<ul style="list-style-type: none"> Publiczne Przedszkole Dziembówko Dziembówko 18 64-810 Dziembówko Telefon: 0672842158 	<ul style="list-style-type: none"> Publiczne Przedszkole w Śmiłowie ul. Pilska 40 64-810 Śmiłowo Telefon: 0672838724
<ul style="list-style-type: none"> Publiczne Przedszkole Rzadkowo Rzadkowo 46 64-810 Rzadkowo Telefon: 0672831163 	<ul style="list-style-type: none"> Szkoła Podstawowa Morzewo 160 64-810 Morzewo Telefon: 0672842194
<ul style="list-style-type: none"> Publiczne Przedszkole w Zelgniewie Zelgniewo 62 64-920 Zelgniewo Telefon: 0672838614 	<ul style="list-style-type: none"> Szkoła Podstawowa w Dziembowie Dziembowo 149 64-810 Dziembowo
<ul style="list-style-type: none"> Szkoła Podstawowa w Kaczorach ul. Chodzieska 5 64-810 Kaczory Telefon: 0672842318 	<ul style="list-style-type: none"> Szkoła Podstawowa w Kaczorach Szkoła Filialna w Rzadkowie Rzadkowo 46 64-810 Rzadkowo Telefon: 0672831162
<ul style="list-style-type: none"> Szkoła Podstawowa w Śmiłowie ul. Pilska 40 64-810 Śmiłowo Telefon: 0672838755 	<ul style="list-style-type: none"> Zespół Szkół Specjalnych w Rzadkowie Rzadkowo 79 64-810 Rzadkowo Telefon: 0672831138 - Szkoła Specjalna Przystosowująca do

	<p>Pracy w Rzadkowie</p> <ul style="list-style-type: none"> - Gimnazjum Specjalne w Rzadkowie - Szkoła Podstawowa Specjalna w Rzadkowie
--	---

Gmina Łobżenica	
<ul style="list-style-type: none"> • Przedszkole Publiczne w Łobżenicy ul. Stefana Batorego 5 89-310 Łobżenica Telefon: 0672860372 	<ul style="list-style-type: none"> • Gimnazjum Publiczne im. J. Pawła II ul. A. Mickiewicza 20 A 89-310 Łobżenica Telefon: 0672868092
<ul style="list-style-type: none"> • Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych w Łobżenicy ul. Złotowska 15 89-310 Łobżenica Telefon: 0672860037 - Gimnazjum Specjalne - Liceum Ogólnokształcące - Szkoła Podstawowa Specjalna - Technikum 	<ul style="list-style-type: none"> • Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy ul. Złotowska 14 89-310 Łobżenica Telefon: 0672860020 67 214 78 24 (Kijaszkowo) - Gimnazjum - Zasadnicza Szkoła Zawodowa
<ul style="list-style-type: none"> • Szkoła Podstawowa Wiktorówko 65 89-310 Wiktorówko Telefon: 0672869184 	<ul style="list-style-type: none"> • Szkoła Podstawowa w Łobżenicy ul. Sikorskiego 3 89-310 Łobżenica Telefon: 0672860019
<ul style="list-style-type: none"> • Szkoła Podstawowa w Fanianowie Fanianowo 29 89-310 Fanianowo Telefon: 0672861861 	<ul style="list-style-type: none"> • Szkoła Podstawowa w Dźwiersznie Małym Dźwierszno Małe 8 89-310 Dźwierszno Małe Telefon: 0672861613
<ul style="list-style-type: none"> • Szkoła Podstawowa Filialna w Luchowie Luchowo 30 89-310 Luchowo Telefon: 0672860033 	

Gmina Miasteczko Krajeńskie	
<ul style="list-style-type: none"> • Zespół Szkół w Miasteczku Krajeńskim - Publiczne Gimnazjum im. St. Staszica ul. Szkolna 1 - Szkoła Podstawowa im. kmdra Bolesława Romanowskiego w Miasteczku Krajeńskim 89-350 Miasteczko Krajeńskie Telefon: 0672873161 	<ul style="list-style-type: none"> • Publiczne Przedszkole Plac Wolności 12 89-350 Miasteczko Krajeńskie Telefon: 0672873129
<ul style="list-style-type: none"> • Zespół Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego w Brzostowie - Technikum w Brzostowie - Zasadnicza Szkoła Zawodowa w Brzostowie 	

Miasto Piła	
<ul style="list-style-type: none"> • Zespół Szkół nr 1 im. Jana Brzechwy w Pile ul. Brzozowa 4 	<ul style="list-style-type: none"> • Zespół Szkół nr 2 im. Królowej Jadwigi ul. Królowej Jadwigi 2 64-920 Piła

<p>64-920 Piła Telefon: 0672122035 - Gimnazjum - Szkoła Podstawowa</p>	<p>Telefon: 0672141295 - Gimnazjum - Szkoła Podstawowa</p>
<ul style="list-style-type: none"> Zespół Szkół nr 3 w Pile ul. Żeromskiego 41 64-920 Piła Telefon: 0672132140 - Gimnazjum - Szkoła Podstawowa 	<ul style="list-style-type: none"> Gimnazjum Nr 4 w Pile ul. Kujawska 18 64-920 Piła Telefon: 0672148472
<ul style="list-style-type: none"> Gimnazjum Nr 5 im. T. Kościuszki Bydgoska 23 64-920 Piła Telefon: 0673510514 	<ul style="list-style-type: none"> Zespół Szkół Towarzystwa Salezjańskiego w Pile ul. Dembowskiego 4 64-920 Piła Telefon: 0672120505 - Gimnazjum Towarzystwa Salezjańskiego - Liceum Towarzystwa Salezjańskiego
<ul style="list-style-type: none"> I Liceum Ogólnokształcące Wincentego Pola 11 64-920 Piła Telefon: 0673517470 	<ul style="list-style-type: none"> Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 1 w Pile ul. Ceglana 4 64-920 Piła Telefon: 0672124680 - Szkoła Policealna dla Dorosłych w ZSP nr 1, - Technikum nr 1 - V Liceum Ogólnokształcące w ZSP nr 1 - Zasadnicza Szkoła Zawodowa nr 1 w ZSP nr 1
<ul style="list-style-type: none"> Zespół Szkół Ogólnokształcących Społecznego Towarzystwa Oświatowego w Pile Al. Powstańców Wielkopolskich 83 64-920 Piła Telefon: 0672122816 - II Liceum Ogólnokształcące Społecznego Towarzystwa Oświatowego - II Gimnazjum Społecznego Towarzystwa Oświatowego - Szkoła Podstawowa Społecznego Towarzystwa Oświatowego w Pile 	<ul style="list-style-type: none"> Technikum TEB Edukacja ul. Śródmiejska 16 64-920 Piła Telefon: 672130879
<ul style="list-style-type: none"> Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 2 ul. Teatralna 1 64-920 Piła Telefon: 0672120868 - III Liceum Ogólnokształcące - Medyczne Studium Zawodowe - Technikum nr 2 - Zasadnicza Szkoła Zawodowa 	<ul style="list-style-type: none"> Uniwersytet Oświatowy Lubomir Zworecki ul. Kossaka 118 Telefon: 673512727
<ul style="list-style-type: none"> Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 3 w Pile ul. Jana Kilińskiego 16 64-920 Piła Telefon: 0672126181 	<ul style="list-style-type: none"> Zespół Szkół im. St. Staszica Al. Powstańców Wlkp. 18 64-920 Piła Telefon: 0672122218 - Liceum Ogólnokształcące

<ul style="list-style-type: none"> - IV Liceum Ogólnokształcące - Technikum nr 4 - Zasadnicza Szkoła Zawodowa nr 4 	<ul style="list-style-type: none"> - Technikum Nr 6
<ul style="list-style-type: none"> • Liga Obrony Kraju Ośrodek Szkolenia Kierowców w Pile Niepodległości 154 64-920 Piła Telefon: 0672123263 	<ul style="list-style-type: none"> • Zespół Szkół Centrum Kształcenia „Nauka” Sp. z o.o. Warsztatowa 6 64-920 Piła Telefon: 0672148401 - Centrum Kształcenia Ustawicznego - Gimnazjum dla Dorosłych - Liceum Ogólnokształcące - Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych - Medyczna Szkoła Policealna - Policealne Studium Zawodowe - Technikum Zawodowe - Zasadnicza Szkoła Zawodowa
<ul style="list-style-type: none"> • Liceum Ogólnokształcące Dla Dorosłych „Żak” ul. Sikorskiego 33 64-920 Piła Telefon: 0672155352 	<ul style="list-style-type: none"> • Liceum Ogólnokształcące Mistrzostwa Sportowego w Piłce Siatkowej ul. Wincentego Pola 11 64-920 Piła
<ul style="list-style-type: none"> • Akademicka Zawodowa Szkoła Rzemiosła i Przedsiębiorczości w Pile al. Niepodległości 2 64-920 Piła Telefon: 0672148464 	<ul style="list-style-type: none"> • Zespół Szkół Muzycznych w Pile ul. Walki Młodych 1 64-920 Piła Telefon: 0673511470 - Państwowa Szkoła Muzyczna I stopnia Cykl 6-letni, • - Państwowa Szkoła Muzyczna II stopnia
<ul style="list-style-type: none"> • Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Pile Bydgoska 21 64-920 Piła Telefon: 0673511750 - Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli - Publiczna Biblioteka Pedagogiczna 	<ul style="list-style-type: none"> • Szkoła Policealna Technik Ochrony Fizycznej Osób i Mienia ul. Różana Droga 1A 64-920 Piła Telefon: 672123375
<ul style="list-style-type: none"> • Szkoła Policealna-Technikum Bezpieczeństwa i Higieny Pracy w Pile ul. Różana Droga 1A 64-920 Piła Telefon: 672123375 	<ul style="list-style-type: none"> • Szkoła Policealna Technik Prac Biurowych ul. Różana Droga 1A 64-920 Piła Telefon: 672123375
<ul style="list-style-type: none"> • Szkoła Policealna - Szkoła Detektywów i Ochrony Fizycznej Osób i Mienia "Rutkowski & Czerwiński" w Pile ul. Sikorskiego 33 64-920 Piła Telefon: 672155352 	<ul style="list-style-type: none"> • Policealna Szkoła Zawodowa dla Dorosłych "Żak" Sikorskiego 33 64-920 Piła Telefon: 0672155352
<ul style="list-style-type: none"> • Policealne Studium Zawodowe Fama ul. Sikorskiego 73 64-920 Piła Telefon: 0673517007 	<ul style="list-style-type: none"> • Policealna Szkoła Opieki Medycznej "Żak" w Pile ul. Sikorskiego 33 64-920 Piła Telefon: 672155352
<ul style="list-style-type: none"> • Liceum Ogólnokształcące TEB Edukacja ul. Śródmiejska 16 	<ul style="list-style-type: none"> • Policealna Szkoła TEB Edukacja ul. Śródmiejska 16

STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH W POWIECIE PILSKIM
NA LATA 2016 – 2022

<ul style="list-style-type: none"> • 64-920 Piła Telefon: 0672130879 	<ul style="list-style-type: none"> • 64-920 Piła Telefon: 0672130879
<ul style="list-style-type: none"> • Prywatne Liceum Ogólnokształcące Dla Dorosłych Żeromskiego 41 64-920 Piła Telefon: 0672140005 	<ul style="list-style-type: none"> • Policealne Medyczne Studium Zawodowe Fama Sikorskiego 73 64-920 Piła Telefon: 0673517007
<ul style="list-style-type: none"> • Prywatna Szkoła Policealna dla Dorosłych Żeromskiego 41 64-920 Piła Telefon: 0672140005 	<ul style="list-style-type: none"> • Szkoła Policealna Technik Administracji ul. Różana Droga 1A 64-920 Piła Telefon: 672123375
<ul style="list-style-type: none"> • Przedszkole Publiczne Nr 1 ul. Witaszka 4 64-920 Piła Telefon: 0672123215 	<ul style="list-style-type: none"> • Studium Policealne Fama ul. Sikorskiego 73 64-920 Piła Telefon: 0673517007
<ul style="list-style-type: none"> • Przedszkole Publiczne Nr 12 ul. Reja 11 64-920 Piła Telefon: 0672132774 	<ul style="list-style-type: none"> • Przedszkole Publiczne Nr 11 ul. Św. Jana Bosko 2 64-920 Piła Telefon: 0673517665
<ul style="list-style-type: none"> • Przedszkole Publiczne Nr 16 Al. Powstańców Wlkp. 86a 64-920 Piła Telefon: 0672124662 	<ul style="list-style-type: none"> • Przedszkole Publiczne Nr 13 ul. Kraszewskiego 2 64-920 Piła Telefon: 0672122880
<ul style="list-style-type: none"> • Przedszkole Publiczne Nr 18 Im: Kubusia Puchatka ul. Trentowskiego 3 64-920 Piła Telefon: 0672132749 	<ul style="list-style-type: none"> • Przedszkole Publiczne Nr 17 ul. Śniadeckich 3 A 64-920 Piła Telefon: 0672141196
<ul style="list-style-type: none"> • Przedszkole Publiczne Nr 3 ul. Wincentego Pola 16 64-920 Piła Telefon: 0672120235 	<ul style="list-style-type: none"> • Przedszkole Publiczne Nr 19 ul. Królowej Jadwigi 20 64-920 Piła Telefon: 0673514077
<ul style="list-style-type: none"> • Przedszkole Publiczne Nr 6 ul. Żeleńskiego 15 64-920 Piła Telefon: 0672126605 	<ul style="list-style-type: none"> • Przedszkole Publiczne Nr 5 ul. Konopnickiej 7 64-920 Piła Telefon: 0672123277
<ul style="list-style-type: none"> • Publiczne Przedszkole Nr 14 ul. Jana Brzechwy 10 64-920 Piła Telefon: 0672124053 	<ul style="list-style-type: none"> • Publiczne Przedszkole Nr 15 ul. Grabowa 20 64-920 Piła Telefon: 0672124278
<ul style="list-style-type: none"> • Publiczne Przedszkole Nr 2 w Pile ul. Roosevelta 38a 64-920 Piła Telefon: 0672124077 	<ul style="list-style-type: none"> • Publiczne Przedszkole Nr 4 ul. Kusocińskiego 10a 64-920 Piła Telefon: 0672123482
<ul style="list-style-type: none"> • Publiczne Przedszkole Nr 7 ul. Witosy 22a 64-920 Piła Telefon: 0673511394 	<ul style="list-style-type: none"> • Salezjańska Szkoła Podstawowa w Pile Gen. Władysława Andersa 34 64-920 Piła Telefon: 0672157770
<ul style="list-style-type: none"> • Specjalny Ośrodek Szkolno - Wychowawczy w Pile ul. Śniadeckich 27 64-920 Piła 	<ul style="list-style-type: none"> • Szkoła Podstawowa ul. Brzozowa 4 64-920 Piła Telefon: 0672122035

<p>Telefon: 0672106880 - Szkoła Podstawowa - Gimnazjum</p>	
<ul style="list-style-type: none"> Szkoła Podstawowa ul. Królowej Jadwigi 2 64-920 Piła Telefon: 0672141295 	<ul style="list-style-type: none"> Szkoła Podstawowa ul. Żeromskiego 41 64-920 Piła Telefon: 0672132140
<ul style="list-style-type: none"> Szkoła Podstawowa Nr 1 w Pile ul. Buczka 11 64-920 Piła Telefon: 0672123110 	<ul style="list-style-type: none"> Szkoła Podstawowa Nr 12 z Oddziałami Integracyjnymi ul. Lelewela 140 64-920 Piła Telefon: 0672158148
<ul style="list-style-type: none"> Szkoła Podstawowa Nr 2 ul. Roosevelta 12 64-920 Piła Telefon: 0672123394 	<ul style="list-style-type: none"> Szkoła Podstawowa Nr 4 ul. Grabowa 18 64-920 Piła Telefon: 0672131157
<ul style="list-style-type: none"> Szkoła Podstawowa Nr 5 Al. Niepodległości 18 64-920 Piła Telefon: 0672123378 	<ul style="list-style-type: none"> Szkoła Podstawowa Społecznego Towarzystwa Oświatowego Aleja Powstańców Wielkopolskich 83 64-920 Piła Telefon: 0672122816
<ul style="list-style-type: none"> Zespół Szkół Ekonomicznych Sikorskiego 18a 64-920 Piła Telefon: 0672123432 - Szkoła Policealna Dla Dorosłych, - Technikum dla Dorosłych, - Technikum Nr 3 w Pile 	<ul style="list-style-type: none"> Szkoła Podstawowa Nr 7 Al. Wojska Polskiego 45 64-920 Piła Telefon: 0672142893
<ul style="list-style-type: none"> Powiatowe Centrum Edukacji - Centrum Kształcenia Praktycznego w Pile ul. Ceglana 2 64-920 Piła Telefon: 0673512078 - Centrum Kształcenia Praktycznego - Ośrodek dokształcania i doskonalenia zawodowego - Centrum Kształcenia Ustawicznego ze szkołami - Szkoła policealna dla Dorosłych - Technikum dla Dorosłych - Technikum Uzupełniające dla Dorosłych - Gimnazjum dla Dorosłych - Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych 	<ul style="list-style-type: none"> Zespół Szkół Gastronomicznych Sikorskiego 73 64-920 Piła Telefon: 0672123401 - Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych - Szkoła Specjalna Przystosowująca Do Pracy - Szkolne Schronisko Młodzieżowe - Technikum nr 5 - Zasadnicza Szkoła Zawodowa - Specjalna - Zasadnicza Szkoła Zawodowa nr 5
<ul style="list-style-type: none"> Zachodniopomorska Szkoła Businessu Instytut Kształcenia Managerów w Pile - Centrum Usług Szkoleniowych al. Niepodległości 2 64-920 Piła Telefon: 672148464 	<ul style="list-style-type: none"> Uzupełniające Liceum Ogólnokształcące Dla Dorosłych ``Żak`` Sikorskiego 33 64-920 Piła Telefon: 0672155352
<ul style="list-style-type: none"> Zakład Doskonalenia Zawodowego Centrum Kształcenia w Pile 	<ul style="list-style-type: none"> Zaoczna Policealna Szkoła ``Cosinus`` w Pile

ul. Browarna 19 64-920 Piła Telefon: 672148276	Bydgoska 23 64-920 Piła Telefon: 0673516021
<ul style="list-style-type: none"> Zaoczne Liceum Ogólnokształcące ``Cosinus`` Bydgoska 23 64-920 Piła Telefon: 0673516021 	<ul style="list-style-type: none"> Zaoczna Policealna Szkoła Ochrony Fizycznej Osób i Mienia ``Cosinus`` w Pile Ceglana 4 64-920 Piła Telefon: 0673516021
<ul style="list-style-type: none"> Młodzieżowy Dom Kultury „Iskra” w Pile ul. Kilińskiego 12 64- 920 Piła Telefon: 0672126970 	<ul style="list-style-type: none"> Poradnia Psychologiczno – Pedagogiczna w Pile ul. Sikorskiego 19 64-920 Piła Telefon: 0673517551
<ul style="list-style-type: none"> Poradnia Specjalistyczna Wad Mowy i Słuchu w Pile ul. Sikorskiego 19 64 – 920 Piła Telefon: 0673509097 	<ul style="list-style-type: none">

Gmina Szydłowo

<ul style="list-style-type: none"> Szkoła Podstawowa im. Bohaterów Wyzwolenia Ziemi Wałeckiej w Skrzatuszu telefon: (067) 216-12-29 Skrzatusz 1^a 64-930 Szydłowo 	<ul style="list-style-type: none"> Zespół Szkół im. Władysława Stanisława Reymonta w Starej Łubiance telefon/fax: (067) 216-01-19 ul. Polna 8 64-932 Stara Łubianka - Gimnazjum, - Szkoła Podstawowa, - Przedszkole
<ul style="list-style-type: none"> Zespół Szkół im. Janusza Korczaka w Szydłowie telefon/fax: (067) 216-11-29 Szydłowo 43 64-930 Szydłowo - Gimnazjum, - Szkoła Podstawowa, - Przedszkole 	<ul style="list-style-type: none"> Przedszkole Niepubliczne Caritas 2 Leżenica 39 Tel. 0672161422 64-930 Szydłowo

Gmina Ujście

<ul style="list-style-type: none"> Zespół Szkół w Kruszewie ul. Szkolna 1 64-850 Kruszewo Telefon: 0672839117 - Gimnazjum - Szkoła Podstawowa 	<ul style="list-style-type: none"> Gimnazjum im. Władysława Jagiełły ul. Staszica 46 64-850 Ujście Telefon: 0672830827
<ul style="list-style-type: none"> Przedszkole Publiczne z Oddziałem Zamiejscowym z siedzibą w Ujściu im. Króla Macjusia I ul. Sienkiewicza 9 64-850 Ujście Telefon: 0672840109 	<ul style="list-style-type: none"> Szkoła Podstawowa im. J. Pawła II ul. Czarnkowska 31 64-850 Ujście Telefon: 0672840047
<ul style="list-style-type: none"> Szkoła Podstawowa Nowa Wieś Ujska Nowa Wieś Ujska 1 	<ul style="list-style-type: none"> Szkoła Podstawowa w Nowej Wsi Ujskiej

64-850 Nowa Wieś Ujska Telefon: 0672840036	Budynek w Mirosławiu Mirosław 22 64-850 Mirosław Telefon: 0672840295
---	---

Gmina Wyrzysk	
<ul style="list-style-type: none"> Gimnazjum im. Marii Skłodowskiej - Curie w Wyrzysku Parkowa 8 86-300 Wyrzysk Telefon: 0672862649 	<ul style="list-style-type: none"> Gimnazjum im. Jana Pawła II w Osieku nad Notecią Główna 58 89-333 Osiek nad Notecią Telefon: 0672866020
<ul style="list-style-type: none"> Publiczna Szkoła Podstawowa w Rudzie Ruda 4 89-300 Ruda Telefon: 0672863108 	<ul style="list-style-type: none"> Publiczne Przedszkole nr 1 im. Chatka Puchatka w Wyrzysku 22 Stycznia 16 c 89-300 Wyrzysk Telefon: 0672862644
<ul style="list-style-type: none"> Publiczne Przedszkole w Osieku n.Not. ul. Bohaterów 28 89-333 Osiek nad Notecią Telefon: 0672866069 	<ul style="list-style-type: none"> Szkoła Podstawowa im. Marii ul. Konopnickiej 79 89-300 Kosztowo Telefon: 0672863472
<ul style="list-style-type: none"> Szkoła Podstawowa im. Powstańców Wielkopolskich w Wyrzysku Parkowa 8 89-300 Wyrzysk Telefon: 0672862481 	<ul style="list-style-type: none"> Szkoła Podstawowa im. Stanisława Staszica w Osieku nad Notecią Szkolna 2 89-333 Osiek nad Notecią Telefon: 0672866028
<ul style="list-style-type: none"> Szkoła Podstawowa w Falmierowie Falmierowo 29 89-300 Falmierowo Telefon: 0672863295 	<ul style="list-style-type: none"> Szkoła Podstawowa im. J. Korczaka w Gleśnie Glesno 9 89-300 Glesno Telefon: 0672862372
<ul style="list-style-type: none"> Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego ul. Wiejska 1 89-300 Wyrzysk Telefon: 0672867709 - Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych - Technikum - Zasadnicza Szkoła Zawodowa - Zasadnicza Szkoła Zawodowa Specjalna 	

Gmina Wysoka	
<ul style="list-style-type: none"> Gimnazjum im. Powstańców Wlkp. w Wysokiej Szkolna 4 89-320 Wysoka Telefon: 0672871108 	<ul style="list-style-type: none"> Samorządowa Szkoła Podstawowa Bądecz 18 89-320 Bądecz Telefon: 0672131298
<ul style="list-style-type: none"> Szkoła Podstawowa im. Wacława Popiela Mościska 9 89-320 Mościska Telefon: 0672872875 	<ul style="list-style-type: none"> Samorządowa Szkoła Podstawowa im. J. Pawła II w Czajczu Czajcze 26 89-320 Czajcze Telefon: 0672871771

<ul style="list-style-type: none"> • Szkoła Podstawowa im. Kard. Stefana Wyszyńskiego w Wysokiej Szkolna 4 89-320 Wysoka Telefon: 0672871032	
---	--

WYKAZ TABEL

Lp.	Nazwa tabeli	Strona
1.	Liczba ludności w Powiecie Pilskim (stan z dnia 31 grudzień 2014 roku) Źródło: Główny Urząd Statystyczny, dane z dnia 31 grudnia 2014r.	20
2.	Ludność Powiatu Pilskiego z podziałem na gminy stan na dzień 31. XII. 2014r. Źródło: Główny Urząd Statystyczny w Poznaniu, dane z dnia 31 grudnia 2014r.	21
3.	Liczba osób bezrobotnych w Powiecie Pilskim stan w grudniu 2014 rok. Powiatowy Urząd Pracy w Pile, stan w grudniu 2014r.	23
4.	Stopa bezrobocia w latach 2013-2014. Źródło: dane Powiatowego Urzędu Pracy w Pile i Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej.	23
5.	Spadek rejestracji bezrobotnych w PUP w Pile w okresie 2013 i 2014 roku. Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z PUP w Pile.	24
6.	Wysokość zasiłków dla bezrobotnych, stan na dzień 1 września 2015r. Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej.	26
7.	Wysokość stypendiów dla bezrobotnych. Stan na 01.09.2015r. Opracowano w Wydziale Funduszu Pracy Departamentu Funduszy Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej. Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Funduszu Pracy Departamentu Funduszy Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej.	26
8.	Warsztaty Terapii Zajęciowej w Powiecie Pilskim	29
9.	Zakłady Aktywności Zawodowej w Powiecie Pilskim	30
10.	Spółdzielnie Socjalne w Powiecie Pilskim	30
11.	Kluby Integracji Społecznej	31
12.	Centra Integracji Społecznej	31
13.	Planowane działania na rzecz rozwoju sektora ekonomii społecznej w Powiecie Pilskim Źródło: opracowanie własne.	35
14.	Liczba dzieci skierowanych do placówki opiekuńczo-wychowawczej w latach 2013-2015 roku. Źródło: opracowanie własne.	48
15.	Rodzaje rodzin zastępczych i liczba dzieci w nich umieszczonych w latach 2013-2015. Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych urzędu.	48
16.	Instytucje i podmioty zajmujące się pomocą społeczną na terenie Powiatu Pilskiego Źródło: opracowanie własne.	67
17.	Wykaz szkół i placówek w Powiecie Pilskim	72